Stenogrammid

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 18.09.2018, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:02 Õiguskantsleri 2017.–2018. aasta tegevuse ülevaade
2. 12:02 Tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/302 rakendamine) eelnõu (661 SE) esimene lugemine
3. 12:14 Tulumaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu (648 SE) esimene lugemine
4. 12:46 Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (649 SE) esimene lugemine
5. 12:57 Sotsiaalhoolekande seaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu (657 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Kalle Laanet
Tere hommikust, head kolleegid! Austatud külalised! Alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu 2. töönädala teisipäevast istungit. Eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Keit Pentus-Rosimannus, palun!

10:00 Keit Pentus-Rosimannus
Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Esitan väliskomisjoni nimel Riigikogule kaks otsuse eelnõu, mis on seotud sellega, et Riigikogu koosseis on muutunud. Nimelt on meil esiteks ettepanek arvata Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsioonist välja Eerik-Niiles Kross, kes enam Riigikogu liige ei ole, ja nimetada delegatsiooni liikmeks Urve Tiidus. See on üks eelnõu. Ja teine eelnõu puudutab Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni Parlamentaarse Assamblee Eesti delegatsiooni, kust meil on ettepanek välja arvata Urve Tiidus delegatsiooni asendusliikmena ja asemele nimetada Mati Raidma. Aitäh!

10:01 Aseesimees Kalle Laanet
Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks eelnõu. Riigikogu juhatus otsustab nende edasise menetlemise vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele. Nüüd palun kohaloleku kontroll!
Kohaloleku kontroll
Kohal on 67 Riigikogu liiget, puudub 34.

---

1. 10:02 Õiguskantsleri 2017.–2018. aasta tegevuse ülevaade

10:02 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme tänase päevakorra juurde. Alustame õiguskantsleri ülevaatega. Tutvustan teile päevakorrapunkti arutamise korda. Kõigepealt on õiguskantsleri ülevaade kuni 20 minutit, järgnevad küsimused ettekandjale. Iga Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Läbirääkimistel võivad sõna võtta üksnes fraktsioonide esindajad. Palun, õiguskantsler Ülle Madise!

10:02 Õiguskantsler Ülle Madise
Austatud Riigikogu! Kirjalik ülevaade õiguskantsleri tööst ja tegevusest möödunud ülevaateaastal ehk siis perioodil 1. septembrist 2017 kuni 31. augustini k.a on teieni jõudnud. Sinna on koondatud

õiguskantsleri kõikide töölõikude olulisemad tulemused. Nagu ikka on kogu meie töö tulemus osas, mida seadus lubab ja käsib avaldada, kättesaadav meie veebilehelt.
Kõik töölõigud on minu meelest olulised – ja seda ei saagi teisiti vaadata –, alates seaduste ja määruste põhiseaduspärasuse kontrollist kuni jälitustegevuse kontrolli, kontrollkäikude, laste ja noorte õiguste edendamise ja palju muu selliseni. Seepärast ma ei hakkagi nendel valdkondadel praegu ükshaaval peatuma. Palju arutasime läbi juba põhiseaduskomisjonis ja see oli hea arutelu. Tooksin pigem välja mõned üldised arengusuunad ja üldistused oma ametkonna tööst. Ja loomulikult suurima hea meelega vastan teie küsimustele nii hästi, kui oskan.
Kogu meie ametkond on rahul, et ka möödunud aruandeaastal õnnestus lahendada nii palju asju. Ise näeme seda nii, et seeläbi õnnestus teha ka Eestit paremaks. Eks see annagi meie töisele elule ju mõtte. Palju õnnestus koostöös teiega, head Riigikogu liikmed, ja tänan teid selle eest.
Veendun iga päev üha uuesti, et õiguskantsleri pädevuse ja võimu on põhiseadus ja muud seadused erakordselt nutikalt ja väikeriigile sobivalt kokku pannud. Hea on see just sellepärast, et on võimalik inimesi tulemuslikult abistada. See on oluline nii meile endale kui inimestele kui Eestile üleüldse.
Praegu, mil ametkonna põhimõtteline reform on tehtud, saan südamerahus teile kinnitada, et sama inimeste arvuga on nii meil kui tegelikult usun, et praktiliselt igas teises asutuses võimalik teha rohkem, kiiremini, ja usun, et ka paremini. Kas meil on õnnestunud paremini, seda otsustavad teised, ennekõike teie, austatud Riigikogu liikmed.
Loodan, et meie ametkonna tegevuse üks aluspõhimõte, mida ilmestab hästi õigusteadlase Rudolf von Jheringi kunagi öeldud hea lause "Jurist peab mõtlema nagu filosoof ja rääkima nagu talupoeg." hakkab külge ka teistele. Veame seda eest nii Eestis kui ka oma kolleegide hulgas välismaal. Me ei väsi rõhutamast, et selge sõnum, otsekohene ja lahke jutt ei kahanda ametliku teksti väärtust. Otse vastupidi! Peenutsevat targutlemist, keerutamist, ümberütlemist, ülemäärast poliitkorrektsust pole mitte kellelgi tarvis, olgu tegu kohtuotsuse, õiguskantsleri seisukoha või järelevalveametniku ettekirjutusega.
Võttes seda aastat kokku, tahan väga tänada kõiki ametnikke, kes on kiiresti ja hästi inimeste probleeme lahendanud. Tahan tänada neid ministreid ja Riigikogu liikmeid, kes on probleeme mõistnud ja oma õla alla pannud, et Eesti saaks paremaks. See mõistlik koostöö on lubanud vältida kohtute ülekoormamist, aga mis kõige olulisem: see on hoidnud Eesti inimeste meelerahu.
Möödunud aasta läks suuresti haldusreformijärgse kohaliku omavalitsuse õiguse tähe all. Omal initsiatiivil kontrollisime sotsiaalteenuseid puudutavaid määrusi. Ja kahjuks probleem, et mitte kõik linnad ja vallad ei mõista, mis on nende ülesanne oma kogukonna liikmete abistamisel, ei ole lahenenud. Palju oli probleeme ka teiste määrustega. Aga mis on oluline: me näeme seda, et väga paljud vallad ja linnad tõesti hoolivad oma kogukonnast ja pingutavad nii hästi, kui oskavad oma inimeste elu parema toetamise nimel. Ja nad väärivad tõsist tunnustust. Nii palju siis sellest, mis on hästi.
Eks meiegi majja jõuab tänu- ja rõõmuavaldusi, aga paraku enamasti mure. "Hea riik, lase elada ja ole aus!" näib olevat palve paljude meile saadetud pöördumiste taga. Ja see on tegelikult teada, et inimeste elu liiga agar piiramine tekitab paratamatult protesti. See on inimlik. Samamoodi on inimlik see, et teilt, austatud rahvaesindajad, nõutakse ju ka avalikult üha uusi norme ja piiranguid, karistusi – muidugi ikka lootuses, et seeläbi õnnestub muuta teisi inimesi enda ümber. Ja eks ole pettumus siis paratamatu, kui selgub, et selle piiramise, keelamise ja käskimise käigus tuleb muutuma hakata ka iseendal.
Ega see asi ei paranegi enne, kui suudame ligimeste ebatäiuslikkuse suhtes pisut leplikumad olla. Vahel mõtlen, et äkki räägitaksegi liiga palju õigustest ja oluliselt vähem igaühe esmasest põhikohustusest: arvestada teisi inimesi enda ümber. Otse loomulikult ei tähenda see seda, et igaühel on õigus mis tahes sõna peale südamepõhjani solvuda või arvata, et kõik teised inimesed peavad elama tema taktikepi järgi. Ei, mitte seda. Aga inimlik kooselu oma suuremas osas ei vaja riiklikku sekkumist, vaid lihtsalt üksteisega mõistlikku arvestamist ja muu hulgas ka ligimese ebatäiuslikkuse tunnustamist, sellega leppimist. See, mis on ühiselt oluline, tohutult oluline, on see, et Eestis on suures plaanis ühine väärtusruum, et meie suudame hoida sellel oma ainsal kodumaal põhiseaduse vaimus lahedat, lahket ja loogilist elukorraldust, eesti keelt ja kultuuri, rahu ja heaolu. Eesti mõte on olla Eesti, mitte mõne suure riigi väike koopia.
Austatud Riigikogu! Väga hea meel on selle üle, et elulõpu väärikuse teema on tõusnud – ja paljus ka tänu teie toele – avalikkuse tähelepanu keskmesse. Loodan, et abivajajate abistamiseks on oskusi ja raha iga aastaga rohkem. Ent asi on ka suhtumises. Väärikat vananemist toetavad tihtipeale väikesed ja

kõigile jõukohased muudatused. Toon näite. Üht majja sisse tulnud murekirja, täpsemini selle lisa avades trehvasin hooldekodulepingu peale. See jahmatas, jahmataks ka teid. Nendes lepingutes räägitakse "kliendi hooldekodust väljaarvamisest" või "teenuse ostja kohustusest paigutada teenuse saaja lepingu lõpetamise korral mujale". Eaka inimese vajaduste ja soovide väljaselgitamist nimetatakse "hooldamise kulukalkulatsiooniks" – selline autoteeninduse termin! Eaka inimese suhtlemist hooldekodu töötajatega kirjeldab aga näiteks selline lepingupunkt: "Keelatud on töötajate tülitamine." Mõne lepingu järgi on hooldekodu töötajatel aega kolm tööpäeva, et teavitada hooldekodu elaniku lähedasi tema surmast. Kolm tööpäeva! Mõelge jõuludele ja aastavahetusele! Samas ma loomulikult mõistan hooldekodude töötajaid, kes seda ülirasket tööd teevad, ja väga paljud väga suure pühendumusega.

Ega see selge segaseks ja inimliku ebainimlikuks kirjutamise mood ei avaldu mitte ainult hooldekodulepingutes, see vaatab vastu ka haldusaktidest, ettekirjutustest – kõigist neist väljatrükkidest, mida paljud inimesed näevad, kui nad riigilt midagi paluvad. Aga andmekogust lastakse neile lihtsalt midagi välja, mida peetakse ekslikult haldusaktiks. See on koht, kus me koos Eesti Keele Instituudiga saame tõenäoliselt asjade paremaks tegemiseks ka ise õla alla panna.

Head rahvaesindajad! Tahaksin teiega jagada ka mõnda tähelepanekut Eesti õigusriikluse ja põhiseaduslikkuse asjus laiemalt ning paluda teil, kui te mu arusaamu jagate, haarata härjal sarvist. Möödunud aastal minu meelest muutus võimatuks mööda vaadata erakordselt jultunud sõnade ja tegude lahknemisest õigusloomepoliitikas. See on riigi autoriteedile ja usaldusväärsusele palju ohtlikum, kui pealtnäha näib. Inimesed – ka meie asutustes töötavad ametnikud – ju näevad, et räägitakse kõlava häälega üht, aga tehakse hoopis teist. Teilegi on teada suurepärane loosung "Vähendame õigusloome mahtu!". Kahjuks töötab kogu asendustegevus ja silmakirjavabrik täistuuridel edasi. Küllap olekski naiivne loota, et see peatub enne, kui asendustegevusteks taotletud euroraha otsa saab. Üheks kampaaniaks taotleti raha, et kirjutada seadusi kokku, ja siis, et neid kirjutada jälle lahku. Aga juurde on tulnud see, et kogu see tegevus on kaetud küüniliste, täpselt vastupidiste loosungitega. Õiguskorda minu meelest kirjutatakse nüüd juba teadlikult segasemaks. Paratamatult hakkad küsima, kas juristidel hakkab leib kuidagi õhukeseks jääma või mis on juhtunud.

Näiteid on väga palju, illustratsiooniks üks viimane. Kuu aega tagasi jõudis teieni üks väga piduliku nimega seaduseelnõu: ebaausa konkurentsi takistamise ja ärisaladuse kaitse seaduse eelnõu, 678 SE. Eelnõu kohaselt tõstetakse kõlvatu konkurents välja konkurentsiseadusest, kust inimene seda oskab otsida. Eesti õiguskeeles juurdunud mõiste "kõlvatu konkurents" tahetakse asendada mõistega "ebaaus konkurents". Ja on ka hulk muid, kahtlemata õigusloome mahtu vähendavaid muudatusi, nagu näiteks sõna "puhul" asendatakse sõnaga "korral" jne. Kõik need kajastuvad muudatustena Riigi Teatajas.

Ka Riigikohus kahtles nende muudatuste vajalikkuses. Kõrgeim kohus sai vastuseks nipsaka teate. Tsiteerin: "Eesti keele reeglitest lähtumine on esmatähtis, kuid kindlasti ei saa me juba ammu õiguskorra arendamisel lähtuda vaid riigisisestest reeglitest, sealhulgas keelelistest reeglitest." Huvitav, millistest keelereeglitest siis eesti keeles kirjutades tuleks lähtuda? Kas tõesti muudame emakeelseid termineid pelgalt selleks, et – jälle tsiteerin – "... viia see enam kooskõlla inglise keelega (*unfair competition*)"? Prantsuse keeles on "kõlvatu konkurentsi" vaste muide endiselt *concurrence déloyale*. On teisigi rahvaid, kes oma emakeelt ei häbene. Aga põhiküsimus on ikkagi: kas selle eelnõuga nüüd siis vähendati õigusloomet ja suurendati õigusselgust? Kas seda – vabandust! – veiderdamist oli vältimatult vaja?

Muide, ärisaladuse kaitse direktiivi ülevõtmise tähtpäev möödus juuni alguses. Eesti vastu on algatatud rikkumismenetlus. Mõtteselgust normides vajab meist igaüks, eriti seal, kus normist tuleneb otsene keeld ja kui keelu rikkumisel ähvardab karistus või seadusega lubatud hüvest ilmajäämine. Nagu öeldud, juristide salakeel ei tekita aukartust – ammu enam mitte! –, pigem tekitab see umbusaldust, jõuetust ja viha.

Austatud Riigikogu! Just teie võimuses on asendustegevus õigusloomes lõpetada – olgu euroraha või mitte –, nõuda selgeid norme, ilusat, selget eesti keelt ja lükata tarbetu tagasi. On veel üks silmakirjalik raiskamise etapp. Sellest ma teile muidu ei räägikski, kui mitte Riigikogu ise poleks oma otsusega aastal 2011 vahetult enne valimisi seda valitsusele kohustuslikuks teinud. Selle nimi on väljatöötamiskavatsus, VTK. Põrgutee ju on sillutatud heade kavatsustega. VTK mõte oli väga õige: teha kindlaks, kas probleem on või kas mõni arenguvõimalus on, millised on erinevad lahendusvariandid, nende plussid-miinused, soovitud mõjud, soovimatud negatiivsed kõrvalmõjud, teavitada inimesi, keda see puutuma hakkab, kuulata ära nende arvamused ja teha siis üks kaalutletud otsus. Ehk siis, kui VTK leiab toetust – jah, riigi

sekkumine on vajalik, vajalik just sellel viisil –, vaat siis tehakse eelnõu.
Asi on nüüd läinud nii, et kõik need muudatused, mis tõesti ühiskonda mõjutavad, tehakse ilma igasuguse VTK-ta ja sageli ka ilma mõjuanalüüsita. Ja nõnda rikutakse Riigikogu otsusega etteantut. Minu meelest on nüüd kaks võimalust: kas valitsuselt nõutakse väljatöötamiskavatsuste reegli järgimist või siis, et VTK-st loobutakse, aga jäädakse kindlaks sellele, et iga olulise eelnõu juures – ja tegelikult ebaolulisi eelnõusid, nagu öeldud, ei tohikski teie ette jõuda või siis tuleks need tagasi lükata – peaks olema faktidel ja nende teaduslikult kohasel seostamisel põhinev erapooletu mõjuanalüüs.
Kui inimesed tunnevad, et seadused ja kohus neid enam ei kaitse, on tagajärg eranditult kole. On veel üks kurb tendents Eesti õiguskorras. Nimelt kipub tekkima mulje, et "on inimene, leiame ka paragrahvi". Ma ei hakka siin rääkima karistusseadustiku ja korrakaitseseaduse koosmõjust, mille järgi – ma ei tea, kui paljud seda on teadvustanud – on võimalik korrarikkumise eest praktiliselt igaühele igas situatsioonis politsei kutsuda.
Räägime näiteks toimingupiirangute määratlemisest. Pole ju üheselt selge, kas toimingupiirang kohaldub või mitte. Nüüd eeldatakse, et iga inimene peab suutma ise tõlgendada, kas tema tegu on keelatud või lubatud. Normist ega ühestki normi seletusest ta sellele küsimusele vastust ei leia. Kui aga võimalik tagajärg on karistus, siis peab inimesele olema teada, mis on lubatud ja mis on keelatud. Loomulikult ma mõistan, et paljusid kuritegusid ongi väga raske tõendada, ent see ei õigusta ebamääraseid karistusnorme, mille alusel on pea igaüht võimalik vastutusele võtta. Me ei tohi lubada isegi seda muljet, et küll organid teavad, keda on vaja karistada.
Paar sõna valimiste eel. Eesti veel õhemaks hööveldamisel on oht, et kaotame selle, mis on võidetud. See käib nii sotsiaalse turvavõrgu kui valitsemiskorralduse kohta. Siingi on loosungite ja nende võimaliku tegeliku realiseerimise tulemuste vastuolu vähemalt asjatundjale ilmselge. Oleme kõik kuulnud eesmärke: tugevdame Riigikogu, anname rahvale võimu tagasi jne. Tegelikult need plaanid, mida olen näinud ja millest olen kuulnud, viiksid täpselt vastupidise tulemuseni: nõrk Riigikogu, pimestatud rahvas, poliitilise võimuga kokku sulatatud majandusvõim. Küllap see paljude jaoks kutsub nagu tuluke öises soos, aga ajaloost ei pea me õppima ainult seda, mis juhtus, vaid ka seda, mis jälle võib juhtuda.
Mu meelest kõige olulisem ja murranguline muudatus oleks see, et iga riigipalgaline igal tööpäeva õhtul endalt küsiks, mida ta sellel päeval Eesti heaks ära tegi, kelle mure lahendas, kelle elu paremaks muutis. Kui konkreetset vastust ei ole, ei ole see inimene õigel tööl või ei ole seda töökohta üldse tarvis. Vello Salo ütles hästi: "Pühak pole mitte see, kes teeb erakordseid asju, vaid see, kes teeb tavalisi asju erakordselt hästi." Tänan!

10:20 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, austatud õiguskantsler, ettekande eest! Teile on ka küsimusi. Jürgen Ligi, palun!

10:20 Jürgen Ligi
Aitäh! Proua õiguskantsler! Me oleme saavutanud ühe võidu vallas, mida võiks nimetada "okupatsioonikahjude võtmine Eesti riigi kaela". Kirikutele enam ei visata eelarvest mööda minnes raha ettekäändel, et riik peab kompenseerima enda okupeerimist. Aga neid teemasid on veel. Ühe asja eest ma kiidaks justiitsministrit, see puudutab VEB Fondi, ja teine on näiteks sundüürnikud. Mõlemat teemat, nagu ka esimesena mainitut, kasutatakse poliitilise malakana poliitilises võitluses. Otsitakse süüdlasi, näidatakse näpuga, aga süüdlane on ju selgelt hoopis üks teine riik. Öelge, kas te sellist tendentsi ei pea õiguslikult probleemiks? Näiteks käib õiguskomisjoni egiidi arveteõiendamine konkurentidega, nii et tegelikult läheb kaduma Eesti riigi põhiväärtus: see on õigusjärgsus, õiguslik järjepidevus.

10:22 Õiguskantsler Ülle Madise
Õiguslikult pean seda muidugi probleemiks. Poliitiliste nippide ja tegutsemisviiside kohta hinnangut anda ma aga ei oska.

10:22 Aseesimees Kalle Laanet
Hanno Pevkur, palun!

10:22 Hanno Pevkur

Aitäh! Austatud õiguskantsler, tänan teid ettekande eest ja nende tähelepanu juhtimiste eest! Aga ma tahtsin küsida, seda natukene ka jätkuna Jürgeni küsimusele, et kui te nüüd vaataksite viimasele aastale või poolteisele tagasi. Te mainisite ka oma kõnes mõningaid tähelepanekuid, et seadusloomes vajavad mõned valdkonnad Riigikogu tähelepanu rohkem kui mõned teised valdkonnad. Loomulikult ka sotsiaalvaldkond on oluline, aga selle saali ülesanne on eelkõige vastutada õigusloome eest. Kui vaadata õigusloome koha pealt, siis mis on teie hinnangul viimase aasta kõige suuremad nagu möödapanekud või probleemid, millele me peaksime Riigikogus rohkem tähelepanu pöörama? Kas see on äkki tulumaksureform? Praegu just välja tulnud tööandjate manifest ütleb, et maksumuudatused tehti meil ära just nimelt ilma VTK-ta, millest te rääkisite. Või on see aktsiisipoliitika või kirikuraha eelnõu? Mis on teie hinnangul kõige suurem möödapanek, mida Riigikogu peaks oma töös ka arvestama?

10:23 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Loomulikult pean ma õiguskantsleri rollis eristama maailmavaatel põhinevat poliitikat. Sellesse ei ole minul mandaati sekkuda, see mandaat on teil, rahvaesindajad. Aga mina saan rääkida põhiseaduse järgimisest normiloomes ja headest tavadest. Ja loomulikult on probleem see, kui põhiseadusvastaseid olukordi kiiresti ja kindlal käel ei lahendata. Kui rääkida ka heast, siis täna on lõpuks menetluses eelnõu, mis vastuvõtmise korral peaks lahendama hooldekodus elavate inimeste probleemi. Need inimesed on jäänud vajaliku abita, vajaliku abivahendita just selle tõttu, et nad elavad hooldekodus ja sealjuures ei valeta, ei skeemita. Ma väga tänan sotsiaalkomisjoni selle töö eest! Ja väga palju on teinud komisjonid koostöös meie ametkonna inimestega ka nii, et see avalikkusele ehk silma ei paistagi. See rõõmustab mind selles mõttes, et ma pean ka oma ülesandeks ühiskonnas vähendada pingeid seal, kus on võimalik, lahendada asju ära, ennetada probleemide tekkimist. Mulle tundub ja ma loodan, et ka teie näete seda samuti, et see on paljudes asjades õnnestunud. Nii et see põhiseaduspärasuse täpne läbimõtlemine ja selle kohta ükskõik kui paljude küsimuste küsimine on minu arvates vägagi omal kohal.
Nüüd, teine teema on eelnõud, mida ehk ei olegi vaja või mis on arusaadamatud. Kui tohib teile soovitada, siis Riigikogu võiks ennast isegi julgemalt kehtestada ehk siis mitte lasta endale dikteerida eelnõude menetlemise tempot, võtta vajaliku aja, mitte lubada kokku pakkida asju, mis omavahel olemuslikult kokku ei kuulu, ja siis teha julgelt otsuseid. Üks näide oli siin minu kõnes see veiderdamine ärisaladuse kaitse ja kõlvatu konkurentsi termini oma emakeelt häbenedes ingliskeelseks muutmisega, aga selliseid juhtumeid on ju teisigi. Suvepuhkuse-eelsest ajast võib näiteks tuua isikuandmete kaitse seaduse. Erakordselt oluline teema – täpselt see teema, mis vajab Eesti rahvaesinduse kaalutud seisukohta. Seal on väga palju erinevaid küsimusi, alates sellest, kuidas elulooraamatutes oma kaasteelisi kirjeldatakse (kas peab nõusolek olema või ei pea nõusolekut olema), ajakirjandusvabadus muidugi, mis tõusis väga tugevalt esiplaanile, küll pisut vildakas käsitluses. Ja ka seal näete, kui palju tüli tuleb ühe ebaõnnestunud termini kasutamisest. Termin "ülekaalukas avalik huvi" on ju omaaegne, ammune toortõlge Austria meediakoodeksist – *überwiegendes Interesse.* Tegelikult on see "ülekaaluv huvi". See tahab öelda seda, et inimese kohta tohib andmeid avaldada, kui avalikkuse õigustatud huvi teada saada kaalub üles inimese huvi, et teada ei saada. Aga näete, sõna "ülekaalukas" paneb inimese, kes saksa keelt hästi ei tunne, paratamatult arvama, et avalikkuse huvi peab olema mäekõrguselt üle. Nii et ühelt poolt Riigikogu tegi õige paranduse, arvestades seda, mis on andmekaitse üldmääruses kirjas, aga teiselt poolt jättis kahe silma vahele selle, et see omaaegne ekslik toortõlge pani lahvatama ühiskonnas pinged, mida üldse vaja ei olnud. Ma loodan, et see vastus enam-vähem oli vastus. Aitäh!

10:27 Aseesimees Kalle Laanet

Urmas Kruuse, palun!

10:27 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt õiguskantsler! Te oma kõnes mainisite ka omavalitsusreformi ja mulle jäi mulje, et üks probleem, millega tuleb tõsiselt tegeleda, on omavalitsuste õigusvõimekus. Teie kõnes kõlasid ju mõtted õiglusest ja väärtustest, millel seadusloome võiks rajaneda. Aga kas teile on tulnud ka inimestelt kirju – te viitasite, et teile kirjutatakse väga palju –, kus inimesed on kurtnud õiglustunde riivet lähtuvalt poliitilistest otsustest siin saalis? Üks, mille kurtmist mina olen palju trehvanud, on olnud abikaasade ühisdeklaratsiooni ärakaotamine sellisel kombel, nagu see oli. Ja

teiseks on oluline, nagu te ka oma kõnes viitasite, lihtne, selge, arusaadav riik, võimalus vabalt areneda. Aga see, mis toimub tulumaksuseaduse ümber ja tulumaksu deklareerimisel, on inimesed päris närvi ajanud. Kas ka selliseid kirju on teile tulnud?

10:28 Õiguskantsler Ülle Madise

Tänan! Paratamatult jah. Eks iga, ka poliitiline muudatus, ka siis, kui see on põhiseaduspärane, ja ka siis, kui see on selge, tekitab pahameelt neis, kelle olukord läheb halvemaks. Ning selle tõttu, et neid päris suuri maksumuudatusi ei suudetud korrektselt läbi mõelda või täpsemalt, nende rakendamist ei suudetud korrektselt läbi mõelda, on tõesti ka meile jõudnud üksjagu pöördumisi. Näiteks üksi elava pensionäri toetus. Välja on tulnud, kui palju on rahvastikuregistris probleeme. Asi ei ole selles, et üksi elavad pensionärid tahaksid riiki petta, asi on selles, et aadressiandmed on antud valesti ja mõnikord neid ei parandata ära nii kiiresti, kui oleks tarvis. Samas ma kiidaksin kõiki neid, kes meie ametkonna esimese, kas või telefoni teel sekkumise peale on parandused teinud ja inimene on oma raha kätte saanud. Ka niisuguseid juhtumeid on. Aga näiteks sellesama üksi elava pensionäri toetuse asjus on tulnud väga palju kirju.
Nüüd, tõepoolest ka astmeline tulumaksuvabastus on põhjustanud probleeme. Probleeme on põhjustanud see, et osa inimesi ei saa aru pensionide maksustamisest. Eriti vähe saadakse aru näiteks välismaal saadud pensionitulu tulumaksuvaba miinimumi kalkuleerimisel arvesse võtmisest. Aga need on juhtumid, kus seadus on iseenesest põhiseaduspärane. See on rahva mandaadi alusel tehtud valik ja meie ülesanne on selgitada ja kui on seaduse rakendamisel eksitud, siis anda nõu, kuidas eksitus võimalikult kiiresti parandada, et inimese õigused ei saaks kahjustatud.
Tõsi on see, et eks inimesed ole harjunud väga lihtsa tulumaksusüsteemi ja deklareerimisega ja nüüd paratamatult – see on muidugi rahva otsustada ja Riigikogu otsustada, kuidas asjad edasi lähevad – vajab harjumist see, et on sisenetud märksa keerukamasse süsteemi. See ei ole põhiseadusvastane, see on poliitiline valik – hea või halb, ei ole minu öelda. Aga kõigile neile, kes kurdavad, et nüüd on süsteem väga segane, ütlen lohutuseks, et nüüd on meil nii nagu mujal.

10:30 Aseesimees Kalle Laanet

Heljo Pikhof, palun!

10:30 Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud õiguskantsler, tänan väga põhjaliku ülevaate eest! Mul on ka üks küsimus. Kui seda aastaülevaadet lugeda, siis seal on juttu ka nn elulõpu korraldusest ehk inimese õigusest sõnastada eelnevalt oma tahe olukordadeks, kus ta ise enam oma tahet väljendada ei saa. Siiani on tegu olnud organidoonorlusega, ent üha enam soovitakse ka nõusolekut ravi jätkamiseks jne, jne. Kas te oskate seda täpsemini kommenteerida?

10:31 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! See on olnud jutuks ka kohtumistel fraktsioonidega ja see on tõesti oluline ja väga tundlik teema. Meieni on jõudnud notaritelt, arstidelt ja inimestelt endilt suur palve, et tehke palun see võimalikuks, et inimene saab sõltumatult anda selle läbimõeldud korralduse. Praegu õiguskord seda tegelikult ei võimalda. Notari juures on seesuguseid korraldusi fikseeritud, neid on haiglatele saadetud, aga loomulikult kriminaalkaristuse hirmus arstid tegelikult nendest tõenäoliselt ei juhindu. Meile on öeldud, et ei juhindu.
Selle probleemi lõplikuks lahendamiseks on vaja Riigikogu läbikaalutud otsustust, mis on seaduses kirjas. Siin on väga palju eetilisi, religioosseid, tervishoiuga, perekonnaga seotud küsimusi, mis tuleb läbi arutada. Ja loomulikult ei tohiks inimene sellist korraldust andes mitte kunagi olla isegi mitte näilises sundsituatsioonis. See saab olla inimese enda sügavalt kaalutud teadlik, väga isiklik valik. Aga jah, tänapäeval on õigusteadlased pigem seda meelt, et inimväärikuse juurde õigus niisuguseid korraldusi anda peaks kuuluma.

10:32 Aseesimees Kalle Laanet

Helmut Hallemaa, palun!

10:32 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Aitäh, austatud õiguskantsler! Tänan selle kokkuvõtte eest ning jõudu sulle ja sinu ametkonnale! Ma käsitlen teemat, mille üle me ka põhiseaduskomisjonis diskuteerisime ja mida sinu ettekandes oli samuti käsitletud. See on huvide konflikt või toimingupiirangu rikkumine, mida käsitleb korruptsioonivastane seadus. Korruptsioon on paha ja sellega tuleb võidelda. See on üks pool. Sa ütlesid väga õigesti, et seda peaks täpsemalt ja selgemalt fikseerima. Kuidas sa seda näeksid? Ja teine pool küsimusest: kontrolli pool. Meist on väga paljud omavalitsuste volikogude liikmed, volikogud nimetavad meid äriühingute nõukogudesse linna või valla esindajana. Ja me oleme ka väga paljudes koolides, huvikoolides ja mitmel pool mujal hoolekogu liikmed. Nii võibki tekkida olukord, et me ei saa midagi teha ei ühel pool ega teisel pool. Kas see ei peaks olema seaduses selgemalt fikseeritud? Mis puutub kontrolli, siis me esitame huvide deklaratsiooni, me esitame seotud isikute andmete deklaratsiooni – need on kõik olemas ja avalikud. Kas ei peaks seda kontrollima linnade-valdade sekretärid, kes on väga kõrge juriidilise tasemega ametnikud ja istuvad ka volikogudes? Jah, seadust peab tundma, aga sageli on väga keeruline isegi teadjal inimesel aru saada, mida siis tohib ja mida ei tohi.

10:34 Õiguskantsler Ülle Madise

Tänan, suurepärane küsimus! Jah, nii ongi. Kui inimest ähvardavad karistus ja sellest veel olulisem ühiskonna ja lähedaste hukkamõist halva teo eest, siis peab talle olema teada, milles see halb tegu on seisnenud. See on õigusfilosoofias väga selge ja ajalooski läbi kaalutud põhimõte, et üks hea norm on niisugune, mis on mõistetav, mida rõhuv enamik kogukonnast on valmis vabatahtlikult täitma, sest inimesed mõistavad, miks seda vaja on. Ja normi täitmine peab olema kontrollitav ja ka praktikas kontrollitud. Teistsuguseid norme üldjuhul ei ole mõtet teha. Tõesti, karistusnormil, mille puhul ei ole ka hea tahtmise korral võimalik täpselt aru saada, mis on lubatud ja mis on keelatud, ei ole ühiskonnas soovitud mõju. Mõju võib olla pigem ebasoovitav. Näiteks jääb üks osa inimestest sellistelt kohtadelt, kus on vaja midagi otsustada, millegagi riskida, hoopiski kõrvale. Või siis tekib ühiskonnas arusaam, et kui sa oled poliitik, näiteks volikogu liige või linna- või vallavalitsuse liige või ametnik, siis see ongi loomulik, et väike korruptsioonilõhn käib asjaga kaasas. Vaat seda ei tohi olla.
Mina olen sügavalt veendunud, et enamik inimesi peab korruptsiooni – õigustatult – taunimisväärseks. See ongi taunimisväärne. Ja inimesed tahaks käituda õigesti, aga ei oska. Nii et soovitus on, et tõepoolest need normid saaksid nii palju selgeks, et inimesed teavad, mis on keelatud ja mis on lubatud. Teil on väga õigus, et võiks olla keegi, kellelt küsida. Kui Maksu- ja Tolliametil on olemas juhised – tõsi küll, eks nendegi üle ole omajagu vaidlust –, siis võib-olla oleks hea kokku võtta ja kirja panna mõtestatud praktika. Valla- ja linnasekretäridel on siis võimalik sealt järele vaadata ja oma inimestele mõistlikku nõu anda. Aga see olukord, kus inimene on oma valla ja linna huvides tegutsemisel erakordselt kammitsetud ja hirmul, ei ole minu meelest põhiseadusega kooskõlas.

10:36 Aseesimees Kalle Laanet

Liina Kersna, palun!

10:36 Liina Kersna

Aitäh, hea eesistuja! Austatud õiguskantsler, tänan sotsiaalkomisjoni liikmena teid väga professionaalse ja asjaliku koostöö eest! Aga minu küsimus puudutab teie viidatud analüüsi, mille tegemisel te uurisite, kas kohalikud omavalitsused pakuvad kodanikele seaduses ettenähtud sotsiaalteenuseid. Mind huvitab, mida need tulemused näitasid. Kui palju on kohalikel omavalitsustel tegematajätmisi objektiivsetel põhjustel ja kui palju on kinni suhtumises?

10:37 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Kahjuks selles asjas läheb päris ametlikuks põhiseaduslikkuse järelevalveks lahti. Neid valdu ja linnu, kes inimestele nõutaval määral sotsiaalhoolekande teenuseid ei paku, kelle määrused on seadusega vastuolus, on üksjagu ja eks nüüd tulebki hakata neid juhtumeid ametlikult menetlema ja lahendama. Probleem on esiteks selles, et linnad ja vallad ei ole mõistnud, et see kogukond ja kogukonna abivajajad ongi nüüd nende vastutusel. Riigilt ei tule selleks tööks konkreetsete siltidega väljamõõdetud raha, see raha on kohaliku omavalitsuse tulubaasis. On küsitud, kas on võimalik täpselt ette näha, kui palju järgmisel aastal sotsiaalhoolekande seaduses ette nähtud teenuste osutamiseks

linnas või vallas kulub. Vastus on: ei ole. Ma mõistan sellega seotud raskusi eelarve tegemisel, aga meie asi on nõuda seaduse täitmist. Ja inimesed peavad neid teenuseid saama.
Kui te küsite selle kohta, millised on tüüpilised vead määrustes, siis põhiline on see, et ei lähtuta mitte sellest, mida konkreetsel inimesel on tarvis, vaid üritatakse seada mingid formaalsed reeglid. Näiteks et sotsiaaltransporti saad kasutada ühe korra nädalas ehk tööle saad, aga tagasi ei saa ja muud taolised kitsendused. Need on seadusvastased ja selle üle meil vaidlus käibki.
Ma olen ka teile ääretult tänulik, kui te oma volikogudes, oma valdades ja linnades selgitate, et just nimelt abivajajate märkamine, nendele sobiva abi leidmine ja pakkumine ongi omavalitsuse olemuslik ülesanne, seda tulebki teha. Ja kui on tõepoolest objektiivsel põhjusel raha puudu, eks siis tulebki see mure tuua siia Riigikokku ja Rahandusministeeriumisse ja ära lahendada.

10:39 Aseesimees Kalle Laanet
Toomas Kivimägi, palun!

10:39 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud õiguskantsler! Ma tänan teid ja teie ametkonda tehtud väga hea töö eest, aga veelgi enam ma tahan teid tunnustada alati väga arusaadava ja selge, samas väga professionaalse sõnakasutuse eest! Ma arvan, et kõik inimesed Eestimaal saavad aru sellest, mida teie räägite. Paraku ei saa seda tõepoolest öelda, nagu ka teie oma ettekandes viitasite, meie õiguskeele kohta. Mina küll olen lõpetanud Tartu Ülikooli päris ammu aega tagasi, aga söandan väita, et tänane õiguskeel on vähemalt kaks korda keerulisem, vähemalt kaks korda raskesti loetavam, kui see oli tol ajal, kui ma ülikoolis käisin. Ja ennekõike on see ikkagi seotud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisega. Te koputasite ka meie südametunnistusele, et eesti keel võiks rohkem domineerida, aga samas ma ei näe siin tegelikult mehhanismi, mis tegelikult võiks seda olukorda muuta või parandada. Seda enam, et me teame ka seda, et tihtipeale on nii, et kui me ei tõlgi üksüheselt neid termineid eesti keelde, siis heidetakse meile ette, et me ei ole direktiivi üksüheselt üle võtnud. Mis on ikkagi see mehhanism, mis võiks aidata?

10:40 Õiguskantsler Ülle Madise
Tänan! Jälle täitsa naelapea pihta! Aga mina väidan, et ka Euroopa Liidu alusdokumentide tõlkimisel rahvuskeele säilitamine ja arendamine on iga liikmesriigi õigus ja ka kohustus. Seda, kuidas nende direktiivide ülevõtmise vastavustabeleid praktikas koostatakse, ma muidugi tean. Ka Euroopa Liidus on kahetsusväärselt inimesi, kes arvavad, et vaadata ei tule mitte sisu, vaid vormi. Ja kui keegi on leidnud, et Eesti Riigikogu pole direktiive väga hästi üle võtnud, pole oma tööd teinud korralikult, ja see inimene tulebki ja ütleb, et näete, teil on siin mingi "kõlvatu konkurents" – kuulge, tõlkige teistmoodi! Täiesti võimalik! Aga see ei tähenda, et meie oma emakeelt lubame lörtsida. Tuleb jääda endale kindlaks, arvestada oma õiguskorda, teha ise parimaid valikuid ja teha see ka Euroopa Liidule selgeks. Ma olen päris kindel, et see on võimalik.
Toon näiteks sellesama viidatud piduliku nimega seaduse, mis oma olemuselt on konkurentsiõiguse osa, aga seal olles ei kuuluks enam sellesse seadusse, kust inimesed oskavad seda otsida. Selle seaduse väljatöötamise ajendiks olnud ärisaladuse kaitse direktiiv aastast 2016 on muide väga kenasti eesti keelde tõlgitud ja seal on "kõlvatu konkurents" ilusasti sees. Nii et üksjagu seda n-ö direktiivide ülevõtmisega seotud otse öeldes jama tehakse ikka täitsa omal käel ja oma peaga siin Eestis. Ja selle väljajuurimiseks on Riigikogul kõik võimalused olemas.

10:42 Aseesimees Kalle Laanet
Anneli Ott, palun!

10:42 Anneli Ott
Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud õiguskantsler, minagi tänan selle ettekande eest! See oli äärmiselt siiras ja sisukas. Minu küsimus on laste õiguste kohta. Viimasel ajal oleme näinud väga õõvastavaid ja jubedaid videoid, kuidas vägivallatsetakse oma eakaaslaste kallal. Missugune on teie hinnang ja kogemus, millest me peaksime alustama? Mis peaksid olema need esimesed sammud, et võimalikult hästi vältida selliseid olukordi, nagu me oleme viimasel ajal näinud?

10:42 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Alustan sellest, et õnneks väga raskete käitumisprobleemide ja psüühikahäiretega lapsi ei ole siiski nii palju, kui meediakajastuse järgi tundub olevat. Õnneks rõhuv enamik lapsi kasvab peredes, elab normaalset elu, on täitsa tavalised, mõistlikud lapsed. Aga noh, pole parata, et väike koolipoiste kaklus käib elu juurde ja sel juhul tuleb teha vahet sellel, millesse tuleks sekkuda ja millesse võib-olla otseselt ei maksaks sekkuda. Aga tõsi on see, et ka üksikud vägivallajuhtumid laste ja noorte hulgas väärivad täit tähelepanu ja niimoodi see asi jätkuda ei saa, et neid lapsi üritatakse kas paigutada tavakooli või sundida nad hoopiski koduõppele. Nii jäetakse need vanemad ja need lapsed vajalikust toest ilma.
Kui te küsite konkreetse võimaliku lahenduse kohta, siis kui mu mälu mind ei peta, avaldas Praxis äsja mõned soovitused. Üks neist oli, et kõige raskemate käitumis- ja psüühikahäiretega lastele, kelle intellekt on pigem normaalne, tuleks ehk pakkuda sellist teenust, mille nimi on tinglikult ravikodu. Ühes kohas oleks koos vajalik meditsiiniline abi, head õpetajad, kes selliste lastega toime tulevad, ja vajadusel ka terapeudid. See on täiesti õige, et meie siin Eestis – tegelikult ju mitte kuskil, aga meie siin Eestis eriti – ei tohiks mitte ühtegi hinge kaotsi lasta. Ja õnneks on ka näiteid, et väga rasketest oludest pärit lapsed, kellel on olnud tõsised käitumisprobleemid, võivad kasvada headeks inimesteks. Neid näiteid on ja selle poole tasub kogu jõuga pürgida. Nii et väga tõsine probleem.

10:44 Aseesimees Kalle Laanet
Külliki Kübarsepp, palun!

10:44 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Aitäh, õiguskantsler! Ma tunnen, et sa oled oma rollis mitte niivõrd näpuga viibutaja, kuivõrd pigem partner nii kodanikele kui haldusreformi kontekstis ka riigiasutustele ja kohalikele omavalitsustele. Ma arvan, et see on üks kõige olulisemaid tunnustusi, mille üks institutsioon saab ära teenida. Sa mainisid, et oled oma tegevuses juhindunud kahest märksõnast, need on põhiseaduslik kord ja head tavad. Ma tooksin välja ka mõistuspärase käitumise. Üks näide: välireklaami keelu tühistamine. Meil on jälle tulemas Riigikogu valimised, millega seoses see teema on aktuaalne. Suur küsimus on, kas me avalikku ressurssi selle keelu puhul kasutame ratsionaalselt. On sul mingeid edasiminekuid või tähelepanekuid selle teema edasiarendamisel?

10:45 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Mul on väga kahju, et Riigikogu ei leidnud üksmeelt, et täielik välireklaami keeld aktiivse agitatsiooni ajal kaotada või seda muuta. Nagu korduvalt selgitatud, algselt plaanitud ja deklareeritud mõju sellel ei ole olnud. See mõju mõistagi oli, et nendelt, kes suurlinnades olid reklaampinnad juba pikalt ette ostnud, võeti need käest ära. See mõju muidugi oli, aga seda ei deklareeritud avalikult. Avalikult deklareeritud mõju ehk siis valimisdebati sisukamaks muutumist, odavamaks muutumist, poliitikas rahavajaduse kahanemist – seda ei tulnud. Ka on raske öelda, et avalik ruum muutus vähem kirevaks, sest eks nendel pindadel on olnud teised reklaamid. Mina küll ei julge öelda, et meie kandideerijad näevad nii viletsad välja või ütlevad midagi nii halba, et see oleks oluliselt kehvem kui see mittepoliitiline reklaam, mis seal muidu ripub.
Tagajärg on tõenäoliselt selgi korral selles mõttes kurb, et politsei, kellel on niigi vähe ressurssi, peab ilmselt hakkama välja sõitma nende piiripealsete juhtumite selgitamiseks. Ja nii nagu teile on teada, vindi keerab asjale peale see, et peagi tulevad europarlamendi valimised ja küllap reklaamimeistrid leiavad võimalusi ka Riigikogu valimiste eel ja võib-olla ka Riigikogu valimise päeval hoida üleval plakateid, mille kohta nad selgitavad, et see siin on juba europarlamendi valimine. Politseiametnikul pole aga midagi muud teha kui sõita kohale. Loomulikult jäävad pätid sel ajal taga ajamata.
Nii et see olukord ei ole hea ja politsei on minu teada ka mures. Ma just kuulsin, et need kaks inimest, kes teemat valdasid, on politseist lahkunud, aga eks leitakse ja õpetatakse välja uued. Aga teha mitusada sõitu uurima mingisugust kahtlase sõnumiga plakatit – see ei tundu väga olulise väljaõpetatud inimese tööaja mõistliku kasutusena.

10:47 Aseesimees Kalle Laanet
Hardi Volmer, palun!

10:47 Hardi Volmer
Lugupeetud õiguskantsler! Minu küsimus puudutab julgeolekuasutuste järelevalve välja antavaid jälituslube. Nimelt on näiteks advokaat Leon Glikman ja ka poliitik Martin Helme muretsenud selle pärast, et Eesti riik justkui luurab oma kodanike järel pidevalt kõikjal, kuulab neid pealt. Selline tõsine mure on inimestel. Kuidas teile tundub teile saabunud rohkete kaebekirjade põhjal näiteks või mis on teie isiklik arvamus selles suhtes? Kas te võite kinnitada muret, et riik luurab oma kodanike järel jõhkralt?

10:48 Õiguskantsler Ülle Madise
Suurepärane küsimus! Võin kinnitada, et meie riik ei luura oma kodanike järel ilma põhjuseta. Ja ma saan seda kinnitada tänu meie kontrollkäikude osakonna ja õiguskorra kaitse osakonna kontrollkäikudele. Detailidest ei ole siin ruumis võimalik rääkida, aga saan kinnitada, et minu ametisse astumisest alates on plaanipäraselt kontrollitud nii jälitamiseks kohtulike lubade andmist, seda, kas tegelikult tehtud teod, näiteks pealtkuulamised on olnud lubadega kaetud ja inimesi nendest toimingutest teavitatud. On tehtud juba ka järelkontrolle, mille käigus on selgunud, et paljud märkused, ettepanekud ja soovitused, mis me tegime aastatel 2015 ja 2016, on olukorda paremaks muutnud. Nii hea, et enam paremaks minna ei saa, olukord muidugi ei ole.
Aga see, mis võib põhjustada muret advokaatidele, on nn teabehanke korras informatsiooni kogumine. Näiteks on saadud informatsiooni, et keegi valmistab justkui rasket kuritegu ette, ja teda hakati jälgima. Ja kui selle töö käigus on saadud infot näiteks korruptsiooni kohta, siis peaprokuröri otsuse alusel on see liidetud tõendite hulka. Selliseid juhtumeid on, aga need on tavaliselt väga suured asjad. On absoluutselt õige, et ka siis peavad need otsused olema kontrollitavad, ja ka meie püüame anda oma panuse, et seegi tegevus oleks täpselt õiguspärane.
Kuidas ja kas üldse niisuguseid tõendeid saab arvestada, kas peaprokuröri otsus on piisav – see on Riigikogu otsustada. See kord, mis praegu on, on põhiseaduspärane ja meie kontrollime selle korra rakendamist, püüame tagada distsipliini. Kui väidetakse, et neid kuritegusid, mille korral inimese varjatud jälgimine on lubatud, on liiga palju – võimalik. Ka see on Riigikogu otsus. Aga meie oleme näinud, et tegelikult on jälituslubasid ikkagi antud väga raskete kuritegude uurimiseks: seal on narkokaubandus, seal on organiseeritud kuritegevus, terrorismikahtlused, pedofiilia – muu taoline. Seda, et oleks inimesi lihtsalt näiteks poliitiliste vaadete tõttu jälitatud, meie kontrollid ei ole näidanud. Ja ma arvan, et meie kontrollid on päris head.
Mis puudutab austatud Martin Helme oletust, siis seda me kontrollisime ja saatsime temale kirjaliku vastuse. Õnneks ei leidnud see kahtlus kinnitust, aga kutsun kõiki üles: kui teil on tunne, et meie uurimisasutused rikuvad seadust, siis palun andke meile märku! Ma ei taha siin rääkida detailidest ega nimedest, aga meil on loomulikult olemas see ressurss, millega minna ja see asi selgeks teha.

10:51 Aseesimees Kalle Laanet
Maris Lauri, palun!

10:51 Maris Lauri
Aitäh! Lugupeetud õiguskantsler, suur tänu huvitava ettekande eest ja teie ametkonna väga hea töö eest! Minu selline võib-olla lühike Riigikogus töötamise aeg on osutanud sellele, et väga paljud eelnõud on vigade parandused. Ja ma olen mõelnud, miks need juhtuvad – neid vaatavad ju sajad silmapaarid üle. Ja ma olen aru saanud, et siin on kolm põhjust. Esiteks, väga segane keel, millele ka teie osutasite. Ma olen näinud olukordi, kus ametnikud lähevad omavahel vaidlema selle üle, mida nad on kirjutanud. Teiseks, pealiskaudne kooskõlastusprotsess, kus ei süveneta. See tuleneb natuke esimesest põhjusest, aga ka väga vastutustundetust suhtumisest oma töösse. Aga kolmas põhjus on see, et mõjuanalüüsid on tihtipeale väga pealiskaudsed või poolikud, ei vaadatagi kõiki aspekte. Kas te olete ka nende mõjuanalüüside aspekti vaadanud?

10:52 Õiguskantsler Ülle Madise
Tänan! Jah, olen vaadanud. Ja mulle tundub, et ametnike aega saaks väga olulisel määral kokku hoida, sest kui inimene teeb liiga palju, igale koosolekule jääb hiljaks ja lahkub varem ega jõua materjale läbi töötada, siis tulemus on kesine. See ei saagi teisiti olla. Sellepärast ma kutsun üles mõtlema väljatöötamiskavatsuse, oma algsest mõttest kaugenenud instrumendi vajalikkusele – äkki pole seda

sellisena vaja. Ka nende väljatöötamiskavatsuste kooskõlastamine raiskab väga palju aega. Samas juba eelnõu faasi jõudnud väga kiirete ja ühiskonda tõesti muutvate õigusaktide analüüsimiseks jääb aega selle võrra vähem ja tähelepanu niisamuti. Võib-olla tasub seda protsessi kokku tõmmata, keskenduda olulisele.
Ja täpselt õige: mõjuanalüüs peaks olema erapooletu. Mõjuanalüüsi tulemus ei tohi olla poliitiliselt ette antud, sel juhul see ei ole mõjuanalüüs. Mõjuanalüüs on analüüs, mis põhineb faktidel ja teaduslikul lähenemisel.
Loomulikult on nõnda, et kõikide reformide, olgu see näiteks haldusreform või apteegireform, tulemusi ei ole võimalik teaduslikult ette öelda. Mitte kuskil ei ole, meil ka ei ole. Aga võimalik on selgeks teha faktid, võimalik on õppida teiste riikide kogemusest. Samas jällegi: neid kogemusi ei maksa kopeerida ega automaatselt üle kanda, me peame olema paremad. Erinevad oleme niikuinii.
Nii et see on õige, et mõjuanalüüsi tuleb küsida. Ja mul on väga hea meel, et paljud Riigikogu liikmed esitavad julgelt ametnikele küsimusi nende loodud eelnõude kohta. Mul endalgi on see kogemus. Eks nõua see julgust, kui kõik justkui saavad aru ja sina oled nagu see ainuke, kes ei saa aru. Aga küsige, kuidas see või teine norm selle, teise, kolmanda ja viienda elulise situatsiooni puhul rakenduma hakkab. Ja kui keegi ütleb, et ta täpselt ei tea või et küll loksub ise paika, ärge läbi laske!

10:55 Aseesimees Kalle Laanet
Monika Haukanõmm, palun!

10:55 Monika Haukanõmm
Suur tänu! Väga austatud õiguskantsler, aitäh selle ettekande eest! Tulen teie poolt viidatud elulõpu väärikuse teema juurde ja üldhooldekodu teenuse juurde, mida te olete põhjalikult sellel aastal kogu oma ametkonnaga käsitlenud. Meil on seadused, mis ühekaupa vaadates on selged, arusaadavad, mõistetavad, aga kui me paneme need koos mõjuma väga paljude teiste seadustega, siis enam asi nii selge ei ole. Lõppkokkuvõttes hakkab iga tõlgendaja regulatsiooni oma mõtete ja oskuste järgi tõlgendama. Selle teema puhul viibki see küsimuseni, kas me peaksime siis seadusi veel täpsemaks hakkama kirjutama, et ülalpidamiskohustus, teenuse osutamise kohustus oleks ikkagi ühtemoodi mõistetav. Kas me peame jätkama ringkirjade tegemist ja sotsiaaltöötajate koolitamist või hoopis rõhuasetuse sellele panema, et inimesed peavad olema teadlikumad ja suutma oma õiguste eest seista? Mis see lahendus oleks? Me ei taha ju tegelikult teha oma seadusi veel keerukamaks ja üksikasjalikumaks.

10:56 Õiguskantsler Ülle Madise
Aitäh! Ma arvan, et selles küsimuses ei ole hädasti vaja uusi norme. Kui tekib vajadus ja võimalus, siis olemasolevaid seadusi selgemaks ja lihtsamaks kirjutada võib aga küll. Niisamuti nagu lihtsalt seletatakse, mida selle või teise normiga tahetakse öelda, võib ju selle ka kirja panna. Ei ole olemas sellist eraldi asja nagu seaduse keel. Õigusteadus, juura on täpselt samamoodi elu ja juristipaber ei anna mitte kellelegi õigust olla teiste inimeste suhtes üleolev – mitte kellelegi! See on lihtsalt üks täiendav oskus – nii nagu arst oskab midagi, insener oskab midagi, teist igaüks on midagi õppinud. See on see eriline, mida tema oskab. See ei anna kellelegi õigust ülbitseda.
Nüüd, kuidas inimeste teadlikkust tõsta? Kas või olukorras, kus vald või linn ei toeta, kui ülalpidamist vajaval inimesel on lapsi või teisi, kes võiksid teda ülal pidades ise hätta sattuda. Kas selline olukord on ebaõiglane ja ka õigusvastane? No seda tuleb loomulikult selgitada. On palju kummalisi juurdunud uskumusi, mis seadustel ei põhine, aga need on juurdunud, on levinud. Siin saate teie – ja ma usun, et saame ka meie – kaasa aidata õige informatsiooni levimisele. Meie kantselei inimesed on kirjutanud asjaomastes foorumites ja erialaväljaannetes artikleid, kus nad on seda teemat selgitanud. Ja me püüame seda tegevust jätkata. Ja üks võimalus on kindlasti tõesti jätkata ka sotsiaaltöötajate ja hooldekodude personali väärikust austavaid, mõistlikke praktilisi koolitusi, mis ei kuluta liigselt nende tööaega, ei alanda nende väärikust ehk siis on lihtsad, selged, konkreetsed, kaasuspõhised. Kindlasti aitab see väga palju.
Valdadele mõistlike ringkirjade saatmist kavatseme ka jätkata, sest, nagu öeldud, enamik linnu ja valdu, enamik ametnikke, enamik hooldekodude töötajaid väärib õigusega siirast tänu. Nad annavad oma parima.

10:58 Aseesimees Kalle Laanet
Yoko Alender, palun!

10:58 Yoko Alender
Aitäh ka minu poolt selle väga selge ettekande eest! Meil on olnud viimase paari aasta jooksul üha valjuhäälsemalt kõne all vajadus minna üle ühtsele haridussüsteemile Eestis. Kas saaksite põhiseaduse vaatevinklist kommenteerida seda ideed, võimalikke riske, võimalusi ja vajadust selle järele?

10:58 Õiguskantsler Ülle Madise
Tänan! Tihti väidetakse, et põhiseaduse säte, mis ütleb, et õppekeele vähemusrahvuse õppeasutuses valib õppeasutus, tähendab justkui, et nendel koolidel, mida me nimetame vene koolideks, on õigus selle keele juurde jääda. On olemas ka Riigikohtu lahendid, mis kinnitavad tõepoolest põhiseaduse tegemise ajal olnud mõtet, et nii see ei ole. Kõik Eesti Vabariigis kohaliku omavalitsuse või riigi ülalpeetavad koolid on avalikud koolid, need ei ole ühe vähemusrahvuse erakoolid ja loomulikult on Riigikogul võimalik otsustada, mis keeles seal õpe toimub. Nii et Eestil on põhiseadust silmas pidades täiesti võimalik üle minna Euroopas tavapärasele haridusmudelile, loobuda segregatsioonist ja alustada juba koolieelses asutuses või siis algklassides riigikeelset õpet.
Aga selle juures tuleb silmas pidada, et mitte-eesti emakeelega lapsed ei satuks selle tõttu halvemasse olukorda. Selle reformi ainus eesmärk saab olla asetada nad senisest võrdsemasse olukorda. Nende võimalused jätkata õpinguid Eesti kutsekoolides ja kõrgkoolides peavad olema samasugused ja nende vene keele, ukraina keele – mis kellelgi emakeeleks on – valdamine, selle rahva kultuuri tundmine peaks olema nende jaoks veel lisaeelis, mida nad ei tohi kaotada. Mitte mingil juhul ei tohi inimest lahti kiskuda tema juurtest, ei tohi tekitada olukorda, kus vene emakeelega inimesed ei mõista enam kirillitsas lugeda näiteks.
See on võimalik ja praktiliselt kõik Euroopa riigid peavad avalikke koole ikkagi ennekõike riigikeeles ja vastupidist korda üldiselt ka inimõiguste organisatsioonid kritiseerivad kui lubamatut segregatsiooni tekitajat. Aga veel kord, siin tuleb ennekõike lähtuda laste huvidest. Tõenäoliselt on võimalik üleminek samm-sammult, kui Riigikogu sellise tee valib.

11:00 Aseesimees Kalle Laanet
Enn Meri, palun!

11:00 Enn Meri
Aitäh, härra aseesimees! Lugupeetud õiguskantsler! Olete oma ametiaja jooksul siin saalis tähelepanu pööranud looduskaitseseaduse punktidele, mis on olnud vastuolus põhiseaduse mõttega. Riigikogu vastas omapoolse lahendusega. Kas te olete analüüsinud, kas Riigikogu lahendus on teie osutatud probleemi lahendanud? Ja kui palju te üldse olete saanud analüüsida enda tähelepanekute ja pakutud lahenduste mõju?

11:01 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu, väga hea küsimus jälle! Me tõepoolest püüame Riigikogu mitte kunagi asjata tülitada ja see käib ka kõigi teiste kohta. Me püüdleme sinnapoole, aga ma möönan, et kes palju teeb, teeb palju vigu. Samas kes üldse midagi ei tee, see ei tee vigu ka mitte. Eks võib-olla mõnikord on midagi läinud valesti ja siis oleme vabandust palunud. Õnneks on seda väga-väga vähe, arvestades enam kui 10 000 asja, mis minu ametiaja jooksul mul käest läbi on käinud.
Jah, loomulikult me peame arvet nii oma ettepanekute, ettekannete, märgukirjade kui ka muude märguannete saatuse üle. Keskkonnateemadel on meil siin teie ees kahte liiki asju olnud. Esiteks, nn Hellenurme veski. Tõepoolest, Riigikogu tegi vajaliku muudatuse ära, aga ametkondadevaheline kanakitkumine paraku jätkus ja praeguseks on asi kohtus, nii et tulenevalt võimude lahususe põhimõttest ja põhiseadusest ma siin praegu rohkem detailidesse ei lasku. Aga loomulikult me hoiame silma peal ja väga loodan, et kohus meie arusaama toetab. Alati tuleb olla mõistlik, Eesti on väike, naksakas riik, iga juhtumit tuleb vaadata eraldi ühesugustest printsiipidest lähtudes ja valida parim lahendus. Ei saa olla nii, et üks huvi automaatselt kaalub üles teised huvid alati ja igal pool. Ma väga loodan, et kohus teeb õiglase ja põhistatud otsuse.

Teine küsimus on olnud looduskaitseliste piirangutega maade riigile võõrandamine ja vajalike hüvitiste saamine. On teada eriti kurvad lood, kus inimene on ostnud endale looduskaitseliste piiranguteta metsamaa n-ö pensionisambaks ja siis sattunud olukorda, kus keegi pole seal küll ühtki lendoravat näinud, aga on lendorava kahtlus ja seetõttu ta seda metsa majandada ei saa. Küll aga peab ta tasuma järelmaksu. Mõned inimesed on selle tõttu sattunud väga raskesse olukorda. See probleem on märksa leevenenud, aga lõplikult lahenenud ei ole. Nii et hoiame sellelgi teemal jätkuvalt silma peal.

11:03 Aseesimees Kalle Laanet
Inara Luigas, palun!

11:03 Inara Luigas
Aitäh! Austatud õiguskantsler! Ma küsin veel kord kohaliku omavalitsuse korralduse kohta. Inimesed valivad ikkagi volikogudesse oma vallast väärikaid inimesi, esindamaks neid. Volikogudes on ka koolidirektoreid, mittetulundusühingute esindajaid ja muid allasutuste esindajaid. Omavalitsuse eelarve menetlemise ajal nad hääletavad ja otsustavad rahaeraldiste ehk summade suuruse üle. Kas seadus ikkagi näitab selgelt, mida on neil oma ametipositsioonil olles õigus teha, mida nad teha võivad ja mida mitte?

11:04 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Konkreetselt eelarvega seonduva on seadus tõepoolest reguleerinud, aga seda seadust peab tundma, et saada teada, et eelarve hääletusel on võimalik osaleda. Küsimus eetikast, võimalikest kas siis näivatest või ka sisulistest probleemidest võib loomulikult tekkida. See konkreetne küsimus, mis on seotud eelarvega, on seaduses tõesti lahendatud, aga volikogu liikmete jaoks ja ka kogukonna jaoks kogu see probleemide pundar lahendatud ei ole. Sellepärast ma väga palun, et kui jõuate, siis enne valimisi, ja kui ei jõua, siis peale valimisi võiks kogu selle temaatika ette võtta. Ja muidugi mitte selleks, et teha lihtsamaks korruptantide elu, vaid vastupidi: selleks, et oleks selge, mis on lubatud ja mis on keelatud. See, mis on keelatud, peabki olema keelatud. Ja kõik, kes patustavad, tulebki kätte saada ja neid tuleb karistada. See on õpetuseks ka teistele.
Aga olukord, kus see tsoon on hall ja inimene annab oma parima, ent siis satub avalikult kahtlustuse objektiks ja käib aastaid ringi, häbimärk rinnas, mõistetakse ta siis õigeks või süüdi, kes seda ette teab – selline olukord ei ole hea.

11:05 Aseesimees Kalle Laanet
Tanel Talve, palun!

11:05 Tanel Talve
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea õiguskantsler! Mina küsin oma sellise südameasja kohta. Riigireform on juba palju aastaid Eesti ühiskonnas üleval olnud ja kevadistungjärgul me tegime olulise tähtsusega riikliku küsimusena selle teema arutelu, kus ka teie esinesite. Tänaseks on meie riigireformi probleemkomisjon saanud valmis riigireformi aluspõhimõtete sõnastamise, aga tundub, et vastu valimisi on nende heakskiitmine hakanud erakondlike huvide tõttu pisut pidurduma. Kuidas teile tundub, kas Riigikogu peaks vastu võtma riigireformi aluspõhimõtted või on see selline tühi töö ja mõttetus?

11:06 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Ma muidugi väga hea meelega ütleksin, mida Riigikogu peaks tegema, aga siis ma vist ületaksin oma volitusi. Nii et see on ikka teie valikute küsimus. Aga kasutan võimalust kiita selle erikomisjoni tööd – erinevate inimeste, ka ekspertide tähelepanelikku ja analüütilist ärakuulamist, seisukohtade kaalumist ja kirjapanekut. Ma arvan, et see töö on väärtuslik, ja loomulikult ma murega jälgin seda, et järjekordselt üritatakse nagu teha midagi suurt, aga kahjuks seda, mida pole vaja teha, mis küll lahutab meelt, tundub kirgas ja tähtis, aga millest inimeste jaoks ei muutu miski paremaks. Riigiõigusteadlase vaatenurgast võib öelda, et isegi paljud kavad, mida on siin avalikkusele esitletud ja küllap neid tuleb veelgi avalikkuse ette, teevad olukorra hoopiski ohtlikumaks. Nende sisu on maha võtta kõik need tasakaalumehhanismid, võimu jagamise mehhanismid, kontrollimehhanismid, mis on

senini võimaldanud Eestil vigu vältida või tehtud vigadest suuremate kadudeta välja tulla.
Nii et ma väga-väga loodan, et valimiskampaanias selle meelelahutusliku õhinaga, et muudame presidendi valimise korda või teeme peaministri tugevamaks või teeme Riigikogu poole väiksemaks, ometi tõsimeeles kaasa ei minda. Uskuge mind, Eesti probleemid ja ka Eesti konkurentsi- ja arenguvõimalused on absoluutselt mujal ja põhiseaduslike tasakaalumehhanismide putitamine on puhas asendustegevus. Need ei vaja putitamist.

11:08 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

11:08 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud proua õiguskantsler, aitäh selle selge, inimliku, aga samas väga õpetliku ettekande eest! Aga veelgi rohkem tahan teid ja teie ametkonda tänada teie aastaülevaate eest, mis on meile elektrooniliselt saadetud. See on väga loogiline, süstemaatiline ja esitatud ka väga korrektses eesti keeles. Minu küsimus aga on teie ametkonna ja konkreetselt teie enda hinnangu kohta ühele väga lihtsale asjale. Me räägime palju sellest, et elu peab olema võimalik igas Eestimaa nurgas. Kas igas Eestimaa nurgas on tagatud võimalus saada vältimatult vajalikku abi, mida inimene võib suures hädas oodata oma riigilt? Kas selline abi on õigeaegselt kättesaadav, kvaliteetne ja üldse võrdne igas ääremaa nurgas?

11:09 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Vastus on ju selge: vajalik abi peab olema kättesaadav, aga teiselt poolt, alati see ei ole kättesaadav. Möödunud ülevaateaastal tuli meile ka sellel teemal kirju, pöördumisi, kaebusi, ka küsimusi, kas Riigikogu ja valitsus on rikkunud põhiseadust, kui nad ei ole suutnud ajada sellist regionaalpoliitikat, mis muudaks elu võrdväärselt turvaliseks ja heaks igas Eestimaa nurgas.
Paraku on selle asjaga nõnda, et need lahendused, mis toimivad Tallinnas, Tartus, Pärnus ja loodan, et ka Narvas, ei toimi ääremaadel. Seal peab lahendus olema teistsugune ja võib-olla ei olegi päris õige lahendus see, et on ühtne standard igal pool. Maaelu on linnaeluga väga sarnaseks muuta üritatud ka varem ja see ei ole andnud sugugi mitte häid tulemusi. Maaelu on maaelu, linnaelu on linnaelu. Aga inimene, kes saab näiteks infarkti või insuldi oma maakodus, ei tohi jääda õigel ajal abita sellepärast, et ta elab Eestimaal selles või teises külas, mis on kaugemal. Ja need lahendused, olgugi et üpris kulukad, on täiesti olemas ja minu arvates tulebki need kasutusele võtta. Siin on väga suur vahe ka sõltuvalt diagnoosidest, aga on selge, et kui inimest on tabanud terviserike, mis vajab otsekohe sekkumist, vastasel korral inimene kas sureb või tema elukvaliteet halveneb jäädavalt, siis loomulikult meie riigil tuleb leida ressurss, et hädavajalik abi oleks tagatud.
Aga mis puudutab laiemalt soove – teie neid muidugi sugugi mitte ei väljendanud, lihtsalt ma olen neid kuulnud ka valimiseelses väitluses –, et elu peaks justkui olema kõikjal täpselt ühesugune, siis selles, ma usun, me oleme ühel meelel, et ei pea. Vastupidi! Inimene, kes kolib maale, kolib sinna, sest ta tahab kolida maale, ja inimene, kes kolib Tallinna kesklinna, arvatavasti kolib Tallinna kesklinna, teades, et see on meie pealinna kesklinn, kus muu hulgas pannakse aeg-ajalt sõidutee näiteks kirjandusfestivaliks või rahvajooksuks kinni. Inimene peab seda arvestama. Ja kui ta seda mürglit ei taha, siis ta peab elama külas. Aga täiesti nõus, et sealt külast peab saama kooli, sealt peab saama inimeste sekka, tööle ja seda sõltumata sellest, kui palju sul on raha või kes sa oled. Kui sind tabab raske terviserike, siis meie ühiskond peab tulema ja aitama õigel ajal.

11:11 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

11:11 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea õiguskantsler! Ma ei hakka kiitma sinu ametkonna selle aasta tööd. Nagu ikka, on see suurepärane. Aga küsimus on selline. Peagi saab aasta haldusreformist. Millal on õige aeg hakata neid piire revideerima? Noh, mõned näited. Tartumaal Piirissaar liideti nagu Prantsuse Guajaana kaugel oleva meretaguse Tartu vallaga kokku. Tartu ümbruse säravaim pärl Ülenurme liideti väikse naabri Kambjaga ja anti talle ka väikse naabri nimi Kambja. Rahulolematus on jätkuvalt suur. Vald on

korraldanud rahvaküsitlusi, kõik või enamik tahaks, et taastataks Ülenurme vald. Anna nõu, mida peaks konkreetsel juhul tegema Ülenurme valla seltskond, et Vabariigi Valitsus neid kuulda võtaks! Mis oleks need argumendid? Kas uus rahvaküsitlus veelgi suurema osavõtuga võiks aidata või mis oleks need argumendid?

11:13 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu heade sõnade ja selle küsimuse eest! Jah, Ülenurme ja Kambja olukorda me jälgime. Praegusel hetkel mulle tundub, et palju rohkem, kui on tehtud, teha ei saa. Aga ma küsin meie spetsialistidelt veel üle ja siis hea meelega saadan selle vastuse tagantjärele.

11:13 Aseesimees Kalle Laanet
Tiit Terik, palun!

11:13 Tiit Terik
Aitäh, härra juhataja! Hea õiguskantsler, minu küsimus on adresseeritud teile kui lasteombudsmanile. Enne kooliaasta algust olime me arvatavasti kõik tunnistajateks õõvastavatele videokaadritele, mida telekanalid võidu näitasid ja kus oli näha laste omavahelist vägivalda. Minu küsimus johtubki sellest. Kust ikkagi jookseb see piir, kus ühel pool on lapse õigus privaatsusele ja kaitsele kogu ühiskonna poolt? Nendes videotes tihtipeale ei olnud pildid hägustatud, lapsed oli võimalik tuvastada ja nad pidid uuesti sellist avalikku alandust üle elama. Kust jookseb see piir ajakirjandusvabaduse ja laste õiguste vahelt? Millisena teie lasteombudsmanina seda olukorda ajakirjanduses näete?

11:14 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Tõepoolest, sarnaste juhtumitega tuli ka möödunud ülevaateaastal tegeleda. Vastus jällegi ei ole lihtne ega ühene. Me oleme paljudel juhtudel seletanud, ka meediaorganisatsioonidele, et laste kohtlemine, nende näitamine televisioonis nõuab erilist kaalumist. See peab tõesti olema väga hästi läbi kaalutud. Kui see on eakohane, siis laps ise peab saama asjast aru ja tema vanem või eestkostja mõistma, mis toimub. Meie ei saa meediaorganisatsioonile öelda, et te ei tohi näidata, aga me saame selgitada, mis on laste huvides ja mis ei ole. Me oleme seda ka teinud ja hea on see, et paljudel juhtudel meediaorganisatsioonid on neid selgitusi mõistnud ja mõne klipi eetrisse laskmisest loobunud, mõne klipi maha võtnud. See on mõistlik.
Teiselt poolt, kui on kriitiline olukord ja seda filmitakse, siis on ka avalikkusel õigus teada, mis juhtus. Ka see on õigus, mis tuleb kaalumisel võtta arvesse. Aga üldreegel on tõesti see, et alaealisi ei tohiks ilma seda põhjalikult läbi mõtlemata ja kaalumata sellisel viisil eksponeerida, eriti veel teades, et materjal jääb üles internetti ja et ka näotuvastustehnoloogia järjest areneb.
Me ei tea päris täpselt, mida tulevik toob. Aga laste ja ka vanemate alaealiste õigusrikkujate puhul, nagu ma juba ütlesin, me peame olema võimelised andestama. Me peame neid suunama paremale teele ja võimaldama neil saada heaks inimeseks ja elada hea inimese elu. Esimesele töökohale kandideerides ei tohi neile takistuseks saada kunagine poistekambas tehtud pättus.
Selles mõttes on see tõeliselt hea küsimus. Aga ka sellele küsimusele ma palun kolleegidel teile eraldi vastata, et te teaksite, mida me konkreetsel juhtumil tegime.

11:16 Aseesimees Kalle Laanet
Marika Tuus-Laul, palun!

11:16 Marika Tuus-Laul
Aitäh! Lugupeetud proua õiguskantsler! Hooldustemaatikaga olete teie palju tegelenud ja on ka see Riigikogu koosseis tegelenud. Vähemalt on see seni nagu varjatud probleem välja toodud ja teema väärtustatud. Kahtlemata on omastehooldus väga rahanõudev ja töömahukas valdkond. Aga järjest rohkem räägitakse ka sellest, et vana inimene tegelikult peab olema finantsiliselt iseseisev. Praegu on nii, et lapsed, lapselapsed, alanejad-ülenejad sugulased peavad vanainimese kulud katma. Mis te arvate, kuidas – ma ei küsi päris lahendusi –, aga kuidas selle teemaga edasi minna? Kas mõned riigid on

lahendanud selle probleemi hoolduskindlustuse kaudu või lihtsalt riik maksab juurde? Kuidas te põhiseaduse valguses kujutate ette eakate inimeste rahalist n-ö iseseisvumist? Kuidas Eesti riik peaks liikuma? Kuidas seda teha? Praegu seda lahendust ei ole ju.

11:17 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Jälle väga õige ja väga raske küsimus, millele lihtsat vastust ei ole. Ega te muidu ju ei küsikski. See kõik oleks juba ammu tehtud, kui see lihtne oleks. Fakt on see, et Eesti põhiseaduse järgi tuleb igaühele tagada minimaalne väärikas äraelamine. Ja tõepoolest, see tähendab näiteks hooldekodus viibijale inimväärseid tingimusi ja see tähendab ka seda, et seesama üksi elava pensionäri toetus peab minema selle inimese kätte, mitte loetama tema hooldekodutasu hulka. Ka selle kohta me tegime möödunud aastal hulga soovitusi, seletusi ja ringkirja, sest mitmel juhul püüti see raha eakalt inimeselt sisuliselt ära võtta. See ei ole õige.
Mis puudutab teiste riikide kogemusi, siis minu arvates on nendest õppida küll. Fraktsioonides, ka Keskerakonna fraktsioonis oli meil see kevadel jutuks, teie lahkel loal kordan mõnda aspekti. Näiteks Hollandis – me käisime seal visiidil – on n-ö riiklik pearaha. Noh, "pearaha" on ehk halb termin, aga see on vähemalt arusaadav. Hollandis ei maksa hooldekodukohta kinni mitte kohalik omavalitsus, sest probleem on sama: on omavalitsused, kus esimesse klassi astujate vastuvõtmiseks tuleb avada ka näiteks h-klass, ja on teised, kus lapsi ja noori peaaegu polegi. On ju loomulik, et nood omavalitsused ei pruugi suuta kõikidele abivajajatele hooldekodukohta tagada. Nii et seda tõenäoliselt tuleks reguleerida üle riigi solidaarselt. See on üks asi, mida kaaluda. Sellisel juhul on inimesel võimalik just talle vajalikku abi väärikalt saada. Ja loomulikult ka Holland võtab arvesse inimese enda sissetulekuid ja muud vara. Ja loomulikult on võimalik lastel ja teistel lähedastel toetada huviringides käimist, mida ka eakad inimesed vajavad, olgu need Mozarti-teemalised klaveritunnid või mingid sportlikud ettevõtmised, niivõrd-kuivõrd see on kellelegi jõukohane. Loomulikult, ka see toetamine on võimalik.
Võib-olla siiski tulevikus tasub ka Eestil kaaluda asja sellest vaatevinklist, et see ei ole olemuselt omavalitsuslik küsimus. Ka pärast haldusreformi ei muutu omavalitsusüksused võrdselt jõukaks ja ühetaolist rahvastikupüramiidi ei teki. See valdkond võiks olla keskselt, solidaarselt rahastatud.
Mis puudutab eakapõlveks uue kindlustusinstrumendi loomist, siis kindlasti ka see on võimalik. Aga need on asjad, mida minu arvates ka valimiste käigus tuleks kogu ühiskonnas arutada. Need on küsimused, kus just rahva mandaadi alusel tegutsev Riigikogu saab teha Eestis kõige paremini sobivad otsustused.

11:20 Aseesimees Kalle Laanet

Urve Palo, palun!

11:20 Urve Palo

Aitäh! Lugupeetud õiguskantsler, kõigepealt suur aitäh sisuka esinemise eest! Tore on näha, kuidas te valdate teemasid seinast seina ja julgete oma seisukoha ka välja öelda. Aitäh selle eest! Küsimused on sellised. Te olete õiguskantsler aastast 2015, jookseb kolmas aasta. Esimene küsimus on, mis teid on kõige rohkem üllatanud selles ametis. Ja teine küsimus: kas teil on seadusest tulenevalt olemas kõik ressursid ja ka õigused ja kohustused, et oma tööd teha sellisel moel, nagu teie seda tahate teha?

11:21 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Väga suuri üllatusi ei ole olnud, sest see on minu erialane töö. Riigiõigus on minu eriala olnud juba üle 20 aasta ja ma olen selles valdkonnas eri nurkade all ja erinevates institutsioonides, ka siin Riigikogus põhiseaduskomisjoni ametnikuna töötanud. Aga loomulikult on minu vaade Eesti elule väga olulisel määral avardunud. Varem ma arvasin, et sõites põhimõttekindlalt Tallinnas ühistranspordiga, kui see vähegi on ajaliselt võimalik, lihtsalt selleks, et näha ja kohata inimesi, tajuda seda, mis ühiskonnas toimub, ning elades vabal ajal suuresti väljaspool Tallinna ja elades tööajal siin Tallinnas, ma olen kohtunud enam-vähem kõigi inimestega ja kujutan ette, mis toimub. Et mina ei ole küll see, kes elab mullis. Ma arvasin seda enne, enam ei arva. Tegelikult on Eesti elu oluliselt mitmepalgelisem, keerulisem, kui ma oskasin arvata – võib-olla see oli ainuke üllatus. Õiguslikkuse ja põhiseaduslikkuse plaanis aga tõesti, erialane töö meeldib mulle väga, aitäh seda mulle usaldamast. Mis puudutab ressursse, siis minu kindel veendumus on see, et mitte ükski institutsioon ei peaks ilma väga tõsise vajaduseta palkama täiendavaid inimesi. Ma arvan, et igat masti juriste, arendajaid,

analüütikuid on tegelikult piisavalt või mõnevõrra vajadusest rohkem. See koht, kuhu tuleks ressurssi ehk siis raha, inimesi, tähelepanu, väärtustamist rohkem suunata, on n-ö eesliin. Ma mõtlen politseid, meedikuid, hooldekodude töötajaid, meie lasteaedade töötajaid ja õpetajaid. Vaat see on see koht, mida tuleks minu meelest rohkem väärtustada.
Nii et mina ka ei pretendeeri sellele, et oma ametkonda suurendada. Just lisandunud funktsioonide tõttu mõningane ressursilisa meile tuli ja see oli tõesti paratamatult vajalik, sest ametkonna põhimõtteline reform oli tehtud ja meil ei olnud seestpoolt enam kuskilt midagi juurde võtta. Aga mingisugusele ressursi väljakauplemisele, laienemisele mina ei pretendeeri, sest see ei ole põhimõtteliselt õige. Neid inimesi, kes suudavad seda tööd teha, mida on meie ametkonnas vaja teha, on Eestis võrdlemisi vähe. Ja mul on väga hea meel, kui asjalikke inimesi jätkub tööle ka siia Riigikokku, neid jätkub tööle ministeeriumidesse, valdadesse, linnadesse. Ja veel kord: tehkem kõik selleks, et need inimesed, kes puutuvad vahetult kokku meie inimestega koolides, haiglates, korrakaitsjatena tänaval, et need inimesed saaksid rohkem tähelepanu, rohkem palka.

11:24 Aseesimees Kalle Laanet
Heimar Lenk, palun!

11:24 Heimar Lenk
Aitäh, lugupeetud õiguskantsler! Meeldiv kuulda, et teile on elukogemusi juurde tulnud. Seepärast ma tahan küsida, ehk on ka teie seisukohad muutunud. Mu küsimus on selline: kas omandireform oli teie meelest õiglane ja kas reformi käigus üürnike perekondadelt sunniviisiliselt ära võetud kortereid ehk kaotatud kodusid ei peaks riik siiski kompenseerima, hüvitades uue kodu rajamise kulud?

11:25 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Tegemist on erialase küsimusega, millele olin valmis vastama ametisse asudes, ja paraku see vastus ei ole muutunud. Küsimuse sellest, kuidas ja kas üldse nendele inimestele nende tajutud ebaõiglust hüvitada või leevendada, saab lahendada ainult rahva mandaadiga Riigikogu.
Veel kord: okupatsioon lõikas läbi väga paljude, vist küll enamiku perede eluteed – loomulikult oleks need kulgenud hoopis teisiti. Ma ei tea mitte kedagi, kes oleks välja pakkunud parema realiseeritava plaani uuesti vabale ühiskonnakorraldusele üleminekuks. Kui keegi oleks olnud, siis saaks võib-olla neist asjust rääkida teisiti. Nii palju, kui ma tollast situatsiooni mäletan ja olen selle kohta lugenud, siis erinevaid huve ja jõujooni, mis tookord paratamatult olid, oli nii palju, nii vastukäivaid, et oluliselt paremat plaani ilmselt ei saanudki olla. Aga samal ajal seda valu, mis nende üleminekute ja ka omandireformiga kaasnes, ma mõistan täielikult. Loomulikult ka minu suguvõsas on kõikmõeldavad selle reformiga seotud kogemused täiesti olemas. Nii et see on teist ääretult kena, et te nende inimeste hääle siin Riigikogus teete kuuldavaks, et te sundüürnike õigusi kaitsete. Aga mina pean õiguslikul vastusel ja poliitilisel vastusel selget vahet tegema.

11:26 Aseesimees Kalle Laanet
Vilja Toomast, palun!

11:26 Vilja Toomast
Aitäh, härra juhataja! Austatud õiguskantsler! Ma jätkan teie tõstatatud teemat elulõpu väärikusest. Te ütlesite õigesti, et meil puudub konkreetne vorm, kuidas inimene saaks vormistada oma soovi, kas teda elustada kliinilisest surmast või mitte. Minu praktika haiglas palliatiivravi keskuses töötamise ajal näitas küll seda, et neid soove vormistatakse ja kuidagi saadakse hakkama. Inimene suudab oma soovi väljendada ja ka vormistada. Aga ma läheksin veel edasi. Kui mu patsiendid said teada, et ma tulen haiglatöö kõrvalt vahepeal ka Riigikogusse, siis nad saatsid mind siia suhteliselt kindla mandaadiga, et kas ma ei tõstataks lõpuks teemat eutanaasiast, et ravimatud haiged lõpuks saaksid otsustada ka Eestis oma tuleviku üle, mitte ei peaks selleks sõitma kuhugi välismaale. Aga mu küsimus on natukene laiem: kas teie arvates meie arstkond on valmis seda kaaluma? Ja kas meie ühiskond võtaks selle diskussiooni vastu, kui me selle tõstataksime?

11:27 Õiguskantsler Ülle Madise

Suur tänu! Meie ametkonna kogemus ütleb, et osa arstidest näeb seda võimalust ja peab seda õigeks, teine osa mitte. Ja kaalutlused ei ole religioossed. Meile tundub, et see piir jookseb pigem vanuserühmade vahel. Käisime asjaomaste nõunikega minu Hollandi kolleegil külas – just nimelt uurimas, kuidas parimal moel ja ka riigile jõukohasel viisil toetada väga raske dementsuse diagnoosiga inimesi. Ühtlasi palusime kohtumist arstiga, kes eutanaasiat läbi viib. Ja kuigi see mitmetunnine vestlus oli emotsionaalselt väga raske, oli see ka minu jaoks väga-väga oluline. Tegelikult on võimalik tõepoolest seda lubada. Ja jällegi, seda saab teha ainult Riigikogu.
Ma väga soovitan, et need, kes seda eest veavad, võiksid mõne samasuguse vestluse läbi teha. Küllap teil ja kindlasti ka mõnedel teistel on selles valdkonnas väga laialdased teadmised. Aga kui kellelgi ei ole, aga ta tunneb vajadust selle praktilist külge tundma õppida, siis ka meie saame seda tegelikult soovitada. Olen ka mõelnud sellele, et võib-olla seesama konkreetne arst kutsuda siia, et huvilistele üks vestlusring korraldada. See tõesti avab väga mitmes plaanis silmi. Ka selles osas, mida see protseduur tähendab inimesele, kes seda läbi viib. Mis siis, et ta on selleks psühholoogiliselt ette valmistatud, et ta asja mõistab. See ei olnud pisarakiskuja vestlus, see oli silmi avav vestlus. Nii et jah, ma arvan, et see teematõstatus on õige, tellimus selle järele ühiskonnas on olemas. Ma usun, et delikaatselt, mõistlikult on võimalik selle üle arutada.

11:29 Aseesimees Kalle Laanet
Heidy Purga, palun!

11:30 Heidy Purga
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud õiguskantsler! Äsja avaldati väga oluline ja selgesõnaline tööandjate manifest, mille ettepanekute hulgas on üheks suurimaks prioriteediks haridus, sest inimeste tulevikuväljavaated sõltuvad enim just haridusest. Minu küsimus puudutab meie senist keelelist hariduskorraldust, mis eri uuringute järgi seab inimesed meie tööturul ebavõrdsesse olukorda. Kas see korraldus on olnud põhjuseks, et inimesed ei saa enda õiguste eest ise seista ning kas see tendents on süvenenud või on inimesed hakanud seda kuidagimoodi rohkem märkama ja oluliseks pidama?

11:30 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Mul ei ole selle kohta uuringuandmeid, mis lubaksid vastata kindlalt, kuidas see asi on. Aga oma ametiaja alguses tõin ma ka teie ette ettekande, milles seda saigi rõhutatud, et Eesti ühiskonna, Eesti rahva kestmise seisukohalt on erakordselt oluline, et iga laps sõltumata sellest, millisesse peresse ja millises Eesti nurgas ta sünnib, saaks kujuneda omaenda parimaks versiooniks, et ta saaks parima võimaluse õppida, arendada oma andeid, kujuneda heaks inimeseks, sõltumata sellest, mis rahvusest ta on, kuidas on tema tervis, kus ta elab.
Nii et selle poole peaks igal juhul püüdlema. Ja jällegi on mul väga hea meel, et hariduse teema on nii konkreetselt, nii selgelt ja juba ka sammudena mõõdetavana ühiskonnas arutusel. Aga konkreetset teaduspõhist vastust teie küsimusele kahjuks ei ole.

11:31 Aseesimees Kalle Laanet
Tarmo Kruusimäe, palun!

11:31 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Mu küsimus on, kas Eestis oleks pidanud pärast 1992. aastat, kui me siis tahtsime õiguslikku järjepidevust, läbi viima desovetiseerimise ja dekoloniseerimise, mille tulemusena võib olla ebaõiglust? Me siin ühte vaatenurka täna oleme juba kuulnud. Osale õigusjärgsetele omanikele jäeti tagastamata nende vara ja võimaldati EVP-de eest erastada need pinnad inimestel, kes ei saanud sellel ajal mitte mingil moel õigustatud subjektid olla.

11:32 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu! Mul on väga hea meel, et te seda küsite. See väga täpselt ilmestabki tollast olukorda ja seda ebaõiglust, mida tunti nii ühel kui teisel pool rindejoont. Oma osa said juba tookord ka kohtunikud. Mäletatavasti halduskohtutes kõrgusid omandireformiga seotud kaebuste virnad ja õiguspärased ja isegi hästi põhjendatud otsused viisid ikka selleni, et mõlemad pooled marssisid kohtust välja tundega,

et nad on saanud petta ja et riik on nende suhtes ülekohtune. Okupatsioon oligi hirmus ja sellepärast tulebki teha kõik, et midagi taolist ei saaks korduda, et Eestis ei saaks mitte kuidagi mitte kellegi kätte koonduda kogu võim.

11:33 Aseesimees Kalle Laanet
Peep Aru, palun!

11:33 Peep Aru
Aitäh! Lugupeetud õiguskantsler! Kui ma veel kunagi saaksin valida Eesti Vabariigi presidenti ja teie kandideeriksite, siis võiksite minu häälega arvestada. Nii selget ja samas nii konkreetset juttu kuuleb siin saalis väga harva. Aga küsimus on sellest valdkonnast, millega õiguskantsleri institutsioon on tegelenud juba tubli neli aastat – see on eksperdijärelevalve julgeolekuasutuste tegevuse üle. Kas te olete ka pööranud oma töös tähelepanu sellele aspektile, kui usaldusväärne, metoodiline ja tulemuslik on riigisaladuste juurde pääsevate inimeste julgeolekukontroll? Väga negatiivseid näiteid on ju olnud mitmel aastal.

11:34 Õiguskantsler Ülle Madise
Suur tänu heade sõnade eest! Vastus sellele küsimusele on, et seda Kaitsepolitseiameti töölõiku me ei ole kontrollinud.

11:34 Aseesimees Kalle Laanet
Head kolleegid! Tänan teid väga asjalike küsimuste eest! Ja, õiguskantsler, tänan teid väga asjalike vastuste eest! Avan läbirääkimised. Läbirääkimistel võivad osaleda fraktsioonide esindajad. Külliki Kübarsepp, palun Vabaerakonna fraktsiooni esindajana!

11:34 Külliki Kübarsepp
Hea Riigikogu! Hea õiguskantsler! Aitäh selle tõesti selgesõnalise sõnumiedastuse eest! Me peame ju tunnistama, et õiguskantsler on meie, Riigikogu töö peegeldus. Ta on meie riigi toimimise peegeldus, tänu millele me saame teada, kuidas need otsused, mis me siin saalis oleme vastu võtnud, toimivad ja kas nad üldse toimivad.
Kui meenutada, siis meist said ametiõed ja -vennad sisuliselt ühepäevase vahega: õiguskantsler andis ametivande päev pärast seda, kui meie tööd alustasime. Ja minu isiklik veendumus on see, et õiguskantsleri institutsiooni töös me näeme arengut. Aga kas me ka Riigikogu saali töös ja toimetamistes näeme arengut, selles ma väga kahtlen. Sellele viitas tegelikult ka õiguskantsler mitmete tähelepanekutega meie töö kohta.
Näiteks tõesti on minu meelest probleem see, et meil ei ole kontrolli komisjonides toimuva üle. On ju küsitud, kas me oleme võimelised eelnõu menetluse tempot dikteerima ja kontrollima, kas see, mis meile laua peale pannakse, on õiguspärane ja mõistlik, mitte pseudotegevus. Ma väidan, et seda kontrolli meil komisjonides ei toimu, sest toimub paaniline koalitsioonilepingu alusel punktide korjamine, mitte ei mõelda, kas meie inimesed vajavad üht või teist muudatust.
Õiguskantsler tegi väga olulise tähelepaneku, et kas me ikka toimetame ühises väärtusruumis. Ma kardan, et me liigume järjest enam selles suunas, et paaniliselt püütakse eriti just kampaania lähenedes seda ühist väärtusruumi murendada. On siis tegu hirmutamisega või mitmesuguste provokatsioonidega.
Ja meie menetlusest võib tuua ka erinevaid näiteid. Eestikeelse hariduse arutelul eelmisel nädalal toodi näiteid, kuidas eri kohalikud omavalitsused püüavad haridussüsteemi mõjutada kas siis ustavalt meie riigile või mitte. See tekitab muret ja me peame sellele rohkem tähelepanu pöörama, sest me oleme väike riik. Meil on vaja end rohkem kaitsta. Meil on, mille eest ja kelle eest seista, rohkem kui nii mõneski teises riigis.
Mul on hea meel, et meie õiguskantsler on põhiseaduse garant. See annab garantii, et keegi koputab meie südametunnistusele, et me iga lollusega kaasa ei läheks. Me ju unustame tihtilugu küsida, kas kehtiv kord takistab meil normaalset elukorraldust kehtestamast. Üldises plaanis me neid takistusi ju ei näe. Küll peame küsima, kas poliitiline tahe ikka on mõistuspäraselt elada või mitte. See on poliitilise kultuuri teema.

Mul on hea meel, et õiguskantsler on soovinud oma ametiaja jooksul sellele tähelepanu pöörata. Toon näiteks kas või välireklaami keelu problemaatika esiletoomise. Nagu ta täna ka oma vastuses ütles, küsimuse all on mitmete ressursiallikate mõistuspärane kasutamine ja kui meie püüame eemale hoida sellealasest debatist – olen isiklikult tundnud seda, et neid, kes tahaksid sellel teemal debatti pidada, pigem naeruvääristatakse –, siis see ei ole mõistuspärane käitumine. Ma tänan õiguskantslerit Vabaerakonna fraktsiooni nimel hea koostöö eest, hea töö eest ja soovin edu järgmisteks sammudeks. Aitäh!

11:39 Aseesimees Kalle Laanet
Hanno Pevkur Reformierakonna fraktsiooni nimel.

11:40 Hanno Pevkur
Austatud istungi juhataja! Hea õiguskantsler! Kolleegid! Ma alustan oma kõnet õiguskantsleri enda sõnadega, mida me oleme võinud lugeda elektroonilises vormis tema kodulehelt ja mis ta ütles täna ka siin: "Riik, lase elada ja ole ausameelne!" Ma arvan, et need sõnad iseloomustavad üsna palju ka möödunud aastat ja annavad meile mõtteainet tulevikuks.
Mul on väga hea meel, et õiguskantsleri esinemine siin ja vastamine küsimustele oli väärikas ja lugupidav ja kindlasti pakatas õigetest mõtetest. Ma usun, et kogu saal siin Riigikogus ja ka tegelikult kogu Eesti ühiskond ja eelkõige Eesti poliitika just nimelt nendest sõnadest peakski lähtuma. Lugupidav ja väärikas poliitika peaks olema see, mida me siin Riigikogu saalis ajame, sõltumata sellest, millised on meie isiklikud emotsioonid.
Miks ma küsisin õiguskantsleri käest teadlikult seda, mis viimase aasta jooksul on tema hinnangul olnud õigusloomes möödapanek? Vaadake, õigusloome on just see, mille eest meie siin saalis vastutame. Loomulikult ombudsmanina on õiguskantsleri ülesanded oluliselt laiemad kui siia saali jõudvad põhiseaduslikkuse järelevalve küsimused. Ombudsmanina käsitletavad üksikisikute kaebused ja muud pöördumised on ju väga laia spektriga: alates elulõpu väärikusest kuni näiteks üksikisikute kinnipidamise õiguseni või elukohast lahkumise keelu lahendamiseni, nagu võis lugeda elektroonilisest ülevaatest. Neid teemasid on väga palju ja julgeolekuasutuste järelevalve on veel selline lisaülesanne, mida õiguskantsler on viimastel aastatel teostanud, ja see on kindlasti julgeolekuasutuste töö paremaks muutnud.
Meie saali juurde ja meie töö juurde tagasi tulles ma arvan, et tervikuna iseloomustab viimast aastat just valitsuskoalitsiooni õigusloome räpakus. Räpakusel on Eestis teatavasti mitu tähendust, muu hulgas märgib see ka liigselt kiirustavat tegutsemist. Ma toon teile ainult kolm näidet.
Esiteks, nn kirikuraha küsimus. See jõudis siia saali ja me jõudsime arusaamisele, et see on vale eelnõu. Tänaseks on valitsus ise ka sellest aru saanud ja otsib lahendusi muul viisil. Aga õiguskantsler juhtis tähelepanu just nimelt eelnõu seadusvastasusele. Ei saa olla nii, et kui on kuskil raha, siis leitakse ka viis selle raha kasutamiseks, ja kui seda viisi ei ole, siis lihtsalt hakatakse seadust muutma. Väga selgelt räpakas õigusloome!
Teise näitena nimetan aktsiisipoliitikat. Aktsiisipoliitikal pidi olema mõjuanalüüs. Pandi paarile lehele midagi kirja, aga see ei olnud sisuline mõjuanalüüs. Tänaseks neid tulemusi ja vilju me teame: üle 200 miljoni maksuraha on rännanud Lätti ja valitsusel endal on taas soov tulla siia saali juba kehtestatud aktsiisipoliitikat muutma. Selgelt räpakas õigusloome!
Ja kolmandaks näiteks toon VEB Fondi eelnõu, mis siin saalis oli jälle arutusel. Ja taas sai valitsuskoalitsioon aru, et on puusse pandud. Jälle on tehtud ettepanek, millel puudub igasugune seos kehtiva Eesti õigusega, võimalik on vastuolu põhiseadusega ja eksperdid lasid selle eelnõu otseselt põhja. Jälle räpakas õigusloome!
Ma ei hakka rohkem näiteid tooma – neid oleks aga võimalik tuua veel –, ent märksõna on selgelt "räpakas õigusloome". Palun kolm minutit lisaaega!

11:44 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kolm minutit lisaaega!

11:44 Hanno Pevkur
Õiguskantsleri roll ongi olla ühiskonna õigussanitar. Tänasest ülevaatest saime teada, et ta on seda rolli kenasti täitnud ja õiguskantslerile palju soovitusi jagada ei olegi. Võib-olla ainult üks, ja see võiks kõlada

umbes sellisena, et õiguskantsler võiks ka kõikidel Vabariigi Valitsuse istungitel osaledes julgemalt välja öelda oma esmase hinnangu või arvamuse mingi teema kohta ja see tuleks ka protokollida.
Ma mõistan ka n-ö hilisemat normikontrolli vajadust ja selle õiguse jätmist endale, teadmata ka, millise otsuse on vastu võtnud parlament, aga parlamendil ja kõikidel fraktsioonidel oleks lihtsam oma tööd teha, teades valitsuse istungilt ka õiguskantsleri arvamust.
Üldiselt aga on nii meil siin saalis kui ka õiguskantsleri kantseleis käes väga huvitav aeg: valimised on tulemas ja nii võib tekkida olukord, kus me järgmise kuue kuu jooksul valitsusest suurt midagi ei kuule. Ei taheta omavahel tülli minna ja nii ongi õigusloome sellises vaikivas või uinunud seisundis, välja arvatud kirgi ja debatti tekitav riigieelarve.
Ma soovin meile kõigile jõudu ja jaksu järgmise kuue kuu üleelamiseks! Õiguskantslerile soovin järgmiseks kuueks kuuks vastupidamist meeletus poliitrallis. Kindlasti pöördutakse ka õiguskantsleri poole erinevate küsimustega. Üks potentsiaalne küsimus jooksis eile meediast läbi: jälle on tänavatele ilmunud kahtlased K-kohukese reklaamid. Küll keegi ka õiguskantsleri käest uurib, kuidas see normidega kooskõlas on.
Samas peab õiguskantsler arvestama sellega, et kuue kuu pärast on siin saalis uued inimesed ja järgmine aastaülevaade tuleb anda juba täiesti uuele Riigikogule.
Nii et jõudu ja jaksu õiguskantslerile! Meile, head kolleegid, aga mõistust ja väärikust viimaseks kuueks kuuks ja head läbisaamist õiguskantsleri institutsiooniga. Aitäh!

11:47 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Marko Pomerants Isamaa fraktsiooni nimel.

11:47 Marko Pomerants
Lugupeetud eesistuja! Hea õiguskantsler! Head kolleegid! Minult sellist suurt kiidulaulu õiguskantslerile ei tule, aga põhjus on väga proosaline: see, et inimene teeb oma tööd korralikult, peaks minu meelest ikka olema norm ja Ülle Madise on seda normi väga hästi täitnud. Aitäh sulle!
Õiguskantsler alustas oma sõnavõttu sellega, et ka Riigikogu on panustanud, ja ma olen sellega nõus. Aga ma ei ole nõus nende juba siit saalist tulnud kolleegide kommentaaridega, kuidas Riigikogus see elu meil käib või kuidas selle kvaliteediga on. Head kolleegid, sellega on ikka niimoodi, et kvaliteedijoon ei käi mööda opositsiooni ja koalitsiooni. Rumalusi võib tulla ka koalitsiooni suust ja tarkusi võib tulla ka opositsiooni suust. Mitmesugustes küsimustes seda ikka juhtub. Selle kvaliteedi moodustame me siin koos tervikuna, kõik 101, kes me siin oleme. Ja meil on paremaid ja halvemaid päevi. Õnneks on kodukord andnud meile võimaluse esialgse hurraa mahavõtmiseks, mille näiteks võib tuua kas või selle, et kui üks eelnõu läbib esimese lugemise, siis sealt edasi enam ei ole sundust, et see eelnõu tingimata seaduseks saaks. Ja ma arvan, et siin õiget vastust ei olegi, kas teinekord on õige mõni eelnõu esimesel lugemisel kohe tagasi lükata või lasta tal vaikselt hääbuda, sellepärast et nelja aasta jooksul valimised tulevad nagunii.
Hanno Pevkur soovis õiguskantslerile indu valitsuse istungitel rohkem kaasa lüüa. Ma teen oma kiidulaulu nüüd ka ära. Ma arvan, et selles, mis toimus haldusterritoriaalse reformiga, selles, kui vähe lõpuks kohtuskäimist oli, on oma panus kindlasti õiguskantsleril isiklikult ja tema meeskonnal-naiskonnal, kes neid erandeid ette läbi analüüsis. Ja see lähenemine, et venelastele ja eestlastele tuleks ühte juttu ajada, et eestlastel ka tuleks ühte juttu ajada, minu meelest aitaks elus edasi nii või naa. Kui sa ka kedagi taga räägid, siis pead silmas pidama alati seda, et sa oleks võimeline seda juttu rääkima ka sellele inimesele endale. Nii on lihtsam elada.
Ma olen nõus, et väljatöötamiskavatsused tekitavad topelttöökoormust ja need ei ole küll ühtegi probleemi lahendanud, aidanud vajalikke õigusakte välja sõeluda. Seda praktikat on kindlasti mõistlik muuta. Mis puudutab mõjude analüüsi, siis alati saab sellel teemal kriitikat teha. Aga kas see analüüs on pikk kaks lehekülge või 12 lehekülge – uskuge mind, sellist mõjude analüüsi mitte ükski Riigikogu liige mitte kunagi nägema ei hakkagi, mis ühe või teise seaduseelnõu tegelikku mõju suudaks kirjeldada kogu selle ulatuses. Kindlasti on võimalik mõnel puhul paremini mõjusid ette näha, mõningal puhul halvemini. Ma olen põhiseaduskomisjoni esimees. Võtame isikuandmete kaitse seaduse eelnõu ja sinna juurde käiva isikuandmete kaitse seaduse rakendamise seaduse, millel on saatuslik number 650. Eelmises Riigikogu koosseisus me möllasime ühe eelnõuga nr 650 nii et küll ja veel. Märtsini on aega, kiire on möödas. Kavatsen kõik, kes annavad välja ajalehti või neid kavatsevad välja andma hakata, ära kuulata. Katsume siis selle avaliku huvi ja haiglase huvi vahel vahet teha ja õigeid mõisteid kasutada.

Lihtsus on muidugi tore asi, aga lihtsus ei saa olla ka õigusloomes eesmärk omaette. Teinekord võib see maksta sadu miljoneid. Aitäh!

11:52 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Palun nüüd, proua Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel!

11:52 Helmen Kütt
Palun kaheksa minutit!

11:53 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kaheksa minutit!

11:53 Helmen Kütt
Austatud eesistuja! Lugupeetud õiguskantsler! Head ametikaaslased ja ülekannet ekraani vahendusel jälgijad! Aitäh väga põhjaliku, lihtsas keeles ja selgelt probleeme kajastava ülevaate eest! Õiguskantsler on oma ülevaates kirjutanud: "Õiguskantsler pole poliitik. Erinevalt valitud rahvaesindajast pole tal mandaati seaduste kirjutamiseks ega nende arutamiseks Riigikogus. Ometi peab ta sekkuma, kui kavandatav seadusemuudatus võib minna vastuollu põhiseaduse ja ühiselu alustega. Just nii, võimalikke vigu ning nendega kaasnevat majanduslikku kahju ja õiguslikku segadust ennetades, parlamendi ja vajadusel ka avalikkuse tähelepanu juhtides, täidab õiguskantsler parimal viisil oma ametivannet."
Meie siin saalis oleme poliitikud, meie ühiselt vastutame selle eest, et seaduseelnõude ja üldise õigusloome kvaliteet jätkab paraku pigem langust, nagu ülevaates välja tuuakse. Ilusat eesti keelt ei tajuta ametikeeleks kõlbulikuna ning otsused ja haldusaktid on tihti läbitungimatus kantseliidis. Järgitud ei ole mitte alati ka hea halduse põhimõtet, mille kohaselt riik ja kohalikud omavalitsused suhtlevad inimestega lahkelt, otsekoheselt, arusaadavalt ja on võtnud eesmärgiks probleeme lahendada, mitte neid lihtsalt menetleda.
Kahetsusväärselt ei ole tihti ka eelnõude autorid selgitanud, kuidas kavandatavad normid elulistes olukordades rakenduma hakkavad ning mis päriselt muutub inimeste jaoks paremaks, lihtsamaks ja elukorraldust toetavamaks.
Riigikogul on väga suur roll eelnõude selgemaks muutmisel ja tarbetute ümberkirjutuste tagasilükkamisel. Ülevaatest nähtub, et aruandeperioodil, 2017. aasta 1. septembrist kuni 2018. aasta 31. augustini, laekus Õiguskantsleri Kantseleile 3525 erinevat laadi pöördumist, avaldust ja kirja, mis on 182 pöördumise võrra rohkem kui aasta varem. See ei ole lihtsalt number, iga pöördumise taga on konkreetse inimese mure, kes tunnetab ebaõiglust, on selgitamist vajav küsimus. Nendest pöördumistest sai lahenduse 2364.
Tänavu juunis täiendas Riigikogu õiguskantsleri seadust. Muudatuse kohaselt hakkab õiguskantsleri institutsioon 2019. aasta algusest riikliku asutusena tulenevalt ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonist täitma ka inimõiguste kaitse ja edendamisega seotud ülesandeid. Puuetega inimeste õiguste konventsioon ratifitseeriti Eestis juba 2012. aasta märtsis ja nüüd lõpuks on olemas ka riiklik inimõiguste asutus, kes ratifitseeritud konventsiooni kohaselt ka tegutsema hakkab. Seda arvestades kindlasti pöördumiste arv suureneb veelgi.
Ülevaadet lugedes näeb selgelt, et tööpuuduse üle õiguskantsleri sõltumatul institutsioonil muretseda põhjust pole. Loetelu, mille kõigega tegeleda tuleb, on muljetavaldav. Ka täna kuuldud ülevaates on välja toodud teemad, mille kõigega on suuremal või vähemal määral tegeletud, alates maksumuudatustest tuleneva meelepaha leevendamisega ja lõpetades mahuka tööga seoses sellega, et tuli anda arvamus 2020. aasta suvel jõustuva nn apteegireformi seaduspärasuse kohta. Selles arvamuses leidis õiguskantsler, et mis puutub ravimiseaduse muudatusega sätestatud jae- ja hulgimüügi vertikaalse integratsiooni keeldu – hulgimüüja ei tohi olla samal ajal ka jaemüüja – ning proviisorapteegi nõudesse, siis nende rakendamiseks näeb seadus ette piisavalt pika üleminekuaja.
Samuti on Riigikogul õigus olulistel põhjustel, näiteks tervisekaitse eesmärgil, mõne seaduse kohast tegevust ümber korraldada. Samasuguse põhjendusega luges õiguskantsler õiguspäraseks tubakaseaduse jõustuva piirangu, mis keelab alates 2019. aasta suvest tubakatoodete eksponeerimise kaupluses.
Ülevaates on juttu ka haldusterritoriaalse reformi käigus moodustatud uute ja muutunud omavalitsuste töö käivitamisest, mis on murekirju toonud. Mitmed tähelepanujuhtimised sotsiaalvaldkonnas, mis

hõlmavad kogu elukaart ehk siis lastest eakateni ja puudutavad puuetega inimeste võrdset kohtlemist abivahenditega varustamisel, kindlate suuniste vajalikkust haiglas viibivate puuetega inimeste eest hoolitsemisel, kohalike omavalitsuste poolt sotsiaalteenuste korraldamist ja muid muret tekitavaid probleeme sotsiaalteenuste saamisel või õigem oleks öelda, nende mittesaamisel – kõik see on olnud õiguskantsleri laual. Erilist tänu väärivad aga õiguskantsler ja tema ametkonna töötajad ka selle eest, et nad on läbi viinud koolitusi ja kohtumisi kohalikes omavalitsustes ning kirjutanud selgitavaid artikleid. Ma olen veendunud, et kohalikud omavalitsused soovivad võimaldada oma inimestele parimat. Teinekord aga jääb selleks kas teadmisi või raha puudu.
On kuidagi sümboolne, et tänasel Riigikogu istungil on pärast seda ülevaadet päevakorras eelnõu, mis sündis just tänu õiguskantsleri tähelepanujuhtimisele ja ettepanekule viia sotsiaalhoolekande seaduse § 47 lõige 3 põhiseadusega kooskõlla, et tagada hoolekandeasutuse elanikele samasugused õigused abivahendid riigipoolse toetuseta saada, nagu on õigus kodus elavatel abivahendi vajajatel. Kodu on kodu ja niisugust seni eksisteerivat erinevust ei õigusta ei soov raha kokku hoida ega eesmärk motiveerida inimesi kodus elama. Sotsiaalkomisjoni poolt 31. mail 2018 algatatud ja täna esimesel lugemisel oleva seaduseelnõu seaduseks saamisel see probleem kaob ja abivajajate ebavõrdne kohtlemine 1. jaanuaril 2019 lõpeb.
Suve hakul pöördus õiguskantsler Riigikogu sotsiaalkomisjoni ning tervise- ja tööministri poole ettepanekuga avada arutelu töötuskindlustuse süsteemi muutmiseks. Mul on hea meel ka selle üle, et just täna, täiskogu istungi järel toimuval sotsiaalkomisjoni istungil me selle aruteluga algust teemegi. Praegustes tingimustes saab sotsiaalkindlustust vaid iga kolmas end Eesti Töötukassas arvele võtnud inimene, kuigi ka ülejäänud on tasunud oma töötasult töötuskindlustusmakseid. Paindlikum süsteem peaks võtma arvesse muutunud tööturgu ja olema kooskõlas ka elukestva õppe põhimõtetega. Näiteks tundub ebamõistlik piirata praeguses olukorras, kui tööjõudu napib, üliõpilaste ja eakamate töötajate võimalusi saada vajadusel ajutist abi Eesti Töötukassast.
Lõpetuseks. Sotsiaaldemokraatide nimel tänan õiguskantslerit ja tema meeskonda selle töö eest, mida perioodil 2017–2018 on tehtud, ettepanekute, kohtumiste ja tähelepanu juhtimise eest, kui midagi vajab muutmist või vähemalt arutelu selle üle. Tänan teid selle eest, et te olete alati selges ja kaunis eesti keeles juriidilistel teemadel kõnelenud ja teinud seda nii, et juriidika pole kannatanud, kuid asjad on selgelt ja otsekoheselt välja öeldud. Soovime teile edu ning jätkuvat koostööd – ikka selleks, et Eesti oleks koht, kus on tagatud vabadused, õigused ja kohustused, kus iga inimesega arvestatakse ja kus keegi ei tunne ennast maha- või üksi jäetuna. Aitäh!

12:00 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, proua Kütt! Palun järgmisena kõnetooli Keskerakonna fraktsiooni nimel kõnelema Märt Sultsi!

12:00 Märt Sults

Hea eesistuja! Head kolleegid! Õiguskantsler! Ma ei ole nagu sihukene kordaja tüüp, aga kõik eelöeldu, ka teiste fraktsioonide esindajate öeldu vastab tõele. Nii tahaks minagi kinnitada seda, et õiguskantsler oma meeskonnaga-naiskonnaga on teinud suurepärast, briljantset tööd. Jah, kõige parem politseinik on see politseinik, keda pole näha, aga tänaval on kord majas. See on minu jaoks ülim, et ma tean, et te olete olemas, mis siis, et ma teid enamasti ei näe. Tähendab, et me tunnetame, et te olete olemas ja kui meil on häda käes, siis me saame teie poole pöörduda. Aitäh, proua õiguskantsler! Suur-suur tänu teile eriti selle lause eest, et kui on võimalik töö ise ära teha, siis tuleb see ära teha, mitte juurde võtta tuhat nõunikku, analüütikut või ma ei tea keda. Mille jaoks ajada mõttetult personali suuremaks, kui tegelikult küsimuste lahendamiseks on üks helge pea olemas. Aidakem vaid seda helget pead, siis ta saab teha oma tööd veelgi paremini! Nii et suur-suur-suur aitäh!
Öelda tahan veel ainult nii palju, et kui te Ülenurme nime vaidlusel hoiate silma peal, siis hoidke palun silma peal ka Setomaa ja Räpina valla väga tulisel vaidlusel. Hoidke palun silma peal Otepää ja Puka vaidlusel! Hoidke palun silma peal, kuidasmoodi näiteks Valga sünnitusmajas elu edasi kulgeb, kuidas seal teenus kättesaadav on! Põlvas kirurgi ei ole ja Põlva Haigla kaotab üldhaigla õigused, kui kirurgi ei ole. Valga Haigla kui selline kaob üldse ära, sellest tuleb Võrus asuva Lõuna-Eesti Haigla üks osakond. Tähendab, hoidke silma peal! Kui ma tean, et te silma peal hoiate, siis mul tuleb jaksu juurde. Aitäh teile!

12:02 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Rohkem kõnesoovijaid ei ole. Lõpetan läbirääkimised ja sellega ka tänase päevakorra esimese päevakorrapunkti arutelu.

---

2. 12:02 Tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/302 rakendamine) eelnõu (661 SE) esimene lugemine

12:02 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme teise päevakorrapunkti juurde. Vabariigi Valitsuse algatatud tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/302 rakendamine) eelnõu 661 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli majandus- ja taristuminister Kadri Simsoni.

12:03 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Olen teie ees, et tutvustada tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis on tuntud ka geobloki eelnõuna. See on üks Eesti Euroopa Liidu eesistumise viljadest. Seaduse muutmise tingib vajadus rakendada Euroopa Liidu otsekohalduvat asukohapõhiste piirangute keelustamise määrust. Nagu enne juba mainitud, rahvakeeli on see tuntud geobloki määrusena.
Pärast geobloki määruse rakendumist, alates 3. detsembrist sellel aastal, on Euroopa Liidus tegutsevatel kauplejatel keelatud kohaldada kaupade või teenuste kättesaadavusele diskrimineerivaid müügitingimusi lähtuvalt kliendi kodakondsusest, elukohast või asukohast, kui klient soovib osta kaupu müüjale sobivatel makse- ja tarnetingimustel, tarbida piiriüleselt elektrooniliselt osutatavaid teenuseid või tarbida teenuseid füüsilises asukohas selle liikmesriigi territooriumil, kus kaupleja tegutseb. Sellest tulenevalt on kauplejatel keelatud piirata kliendi juurdepääsu oma veebipoele ja neid ilma eelneva nõusolekuta ümber suunata teisele veebilehele. Samuti on keelatud kaupleja poolt kasutusele võetud maksevahendite ulatuses kohaldada erinevaid maksetehingutingimusi, kui need tulenevad maksekonto asukohast, makseteenuse pakkuja asukohast või maksevahendi väljastamise asukohast. Küll aga ei kohusta määrus kauplejaid oma kaupu kõikidesse Euroopa Liidu riikidesse tarnima, kuid tagada tuleb vähemalt samad tarnevõimalused, mida pakutakse oma koduriigi klientidele.
Mis muutub? Kuna Euroopa Liidu määrus on otsekohalduv, siis seaduseelnõu eesmärk on kehtestada õigusnormid eespool nimetatud põhimõtete rikkumise eest kohaldatavate meetmete kohta ning tagada nende rakendamine. Eelnõu seadusena vastuvõtmise tulemusena määratakse Tarbijakaitseamet tagama geobloki määruse rakendamist ning tegema järelevalvet selles sätestatud nõuete täitmise üle. Eespool mainitud nõuete rikkumise korral on Tarbijakaitseametil õigus karistada rahatrahviga kuni 300 trahviühikut ja kui rikkumise on toime pannud juriidiline isik, siis rahatrahviga kuni 32 000 eurot. Seadus on kavandatud jõustuma paralleelselt Euroopa Liidu geobloki määrusega selle aasta 3. detsembril. Tänan tähelepanu eest!

12:05 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Peeter Ernits, palun esimene küsimus!

12:05 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea minister! Nagu ma aru saan, teenuste direktiivi artikkel 20 hästi ei toimi ja see geobloki määrus peaks asja parandama. Aga seleta n-ö maakeeles ära, kuidas tegelikult klienti diskrimineeritakse kas hinna- või maksetingimuste poolest. Kuidas see värk käib?

12:05 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
Tänasel päeval võib olla mõnes internetikaupluses selline viis, et kui sa annad märku, et sa oled ostja, kes ei asu kohapealses riigis, siis sind suunatakse teise kaubavaliku juurde kui see, mida on pakutud omamaistele klientidele. Edaspidi seda teha ei saa. Nii et kui sa lähed mõne liikmesriigi veebipoodi, siis on sul sama valik, mis on selle riigi klientidel.

12:06 Aseesimees Kalle Laanet

Aivar Kokk, palun!

12:06 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea minister! Ma vaatan praegu riigile makse maksvate kauplejate veebilehekülgi. Seal ei ole kõiki Eesti pangalinke. Millegipärast on sinna mõned üksikud pangad pandud, aga mitte kõiki. Kas see seadus ei tähenda ka seda, et meil oma riigi siseselt peaks asjad paika saama, nii et sõltumata sellest, millise panga klient sa oled, sa saad oma panga kaudu maksta riigile kõiki makse või kõikide teenuste eest. Praegu ma näen küll, et sellist olukorda ei ole, kui ma selle veebilehe peale vaatan.

12:07 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
Seda kohustust kauplejal, et ta peab näiteks igasuguseid makseviise aktsepteerima, ei teki. Nii et kui sul on võimalus maksta seda kauplemisviisi kasutades, mis kauplejale sobib ja mis on suunatud riigisisesele tarbimisele, siis on sul õigus ka osta. Aga see ei tekita näiteks meie kaupmeestele lisakohustusi, et nad peavad tekitama mingeid ülekandevõimalusi, mida seni ei ole olnud.

12:07 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

12:07 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud proua minister! Seaduseelnõus on märgitud, et Eesti ettevõtjatega, keda see seaduseelnõu otseselt puudutab, on konsulteeritud ja neid on informeeritud. Millised olid põhilised tähelepanekud või märkused, mida Eesti ettevõtjad selle seaduseelnõu kohta tegid?

12:07 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
Eesti kauplejatel on tegelikult neid piiranguid ka senimaani vähe olnud, aga põhiline küsimus oli võib-olla see, et kui üle Euroopa kõigil tarbijatel on võrdsed õigused, kas see tähendab, et Eesti kaupmees peab teadma ka kõigi liikmesriikide tarbijakaitseõigusi. Vastus on see, et see määrus ei eelda, et kaupleja oleks kursis kõigi teiste Euroopa Liidu riikide tarbijaõigustega. See on osa ettevõtlusvabadusest ja sihtturgude vabadusest. Tarbijakaitseaspekte tuleb tunda selles riigis, kus sa teostad n-ö aktiivset müüki, ehk oluline on, mis keeles sa seda müüki teed. Kui see on Eesti müügikeskkond, müük toimub eesti keeles, siis tuleb tunda Eesti tarbijakaitsereegleid.

12:08 Aseesimees Kalle Laanet
Toomas Kivimägi, palun!

12:08 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud minister! Tegemist on igati oodatud eelnõuga, aga minu küsimus on praktilise poole pealt. Ma saan aru, et selle seaduse täitmise üle hakkab Eestis järelevalvet tegema Tarbijakaitseamet. Mul on siit tulenevalt kaks küsimust. Kas Tarbijakaitseamet hakkab sellega tegelema ka preventiivselt, ennekõike, kui me räägime Eestis müüdavatest kaupadest ja räägime internetilehekülgedest, või ta hakkab sellega tegelema n-ö juhtumipõhiselt?
Teine küsimus on see. Kelle poole ma peaksin pöörduma, kui ettevõttel on näiteks Itaalia aadress ja kui veebilehel on mingi probleem, et ma ei saa asja osta? Kas ma peaksin pöörduma Eesti Tarbijakaitseameti poole või peaksin pöörduma Itaalia järelevalvet tegeva organi poole?

12:09 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
Tarbijakaitseamet ei hakka eelnevalt skaneerima kõiki võimalikke veebikeskkondi, sest selle eelnõuga ei tekita me Tarbijakaitseametis ühtegi lisatöökohta. Ettekirjutused tuleb olemasoleva ressursiga ära teenindada.
Kui te leiate itaaliakeelse veebilehe, kus teil Eesti tarbijana on uks ees kinni ja te ei pääse kaubavaliku juurde, siis ütlen teile, et Euroopa tarbijakaitseorganisatsioonidel on omavaheline hea ametialane koostöö. Ilmselt on Eesti tarbijal kõige lihtsam pöörduda Eesti tarbijakaitse poole, kes siis pöördub oma Itaalia kolleegi poole. Iga üksik inimene ei pea saama kontakti Itaalia ametiasutusega.

12:10 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

12:10 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea minister! Jätkan. Kui kolmandik internetikasutajatest tegelevad e-kaubandusega, neid oli vist 37% üle Euroopa, aga see nagu ei õnnestu, siis milles asi on? Kas suunatakse teisele lehele või on seal veel asju? Mille pärast ostjatel enamasti ei õnnestu piiriülene kauplemine?

12:11 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
Euroopas on kaks peamist tõket, millest on üle saada raske, kui mitte senise regulatsiooni järgi võimatu. Esimene on see, et kui sa sisened tarbimiskeskkonda teise liikmesriigi IP-aadressilt, siis sulle ei näidata sellist kaupade valikut, mis on kohapeal. Teiseks, kui sa oled saanud oma valiku teha, siis võib juhtuda, et sul pole kaupmehe aktsepteeritavat maksevahendit. Selle regulatsiooniga tekib see, et tuleb aktsepteerida ka teises riigis väljaantud Visa või Mastercardi kaarti. Ei saa olla nõuet, et peab olema ainult ühes liikmesriigis pankade poolt väljaantud maksekaart. Nii et kui see maksevahend on sul olemas, siis tuleb seda aktsepteerida ka siis, kui see on teises riigis välja antud.

12:12 Aseesimees Kalle Laanet
Aivar Kokk, palun!

12:12 Aivar Kokk
Hea juhataja! Hea minister! Ma veel kord täpsustan, et täpselt aru saada. Kui mul on ettevõte ja mul on edasimüüjad viies-kuues riigis, kas siis see, kui mul on edasimüüja näiteks Belgias ja kui Belgia ostja tahab osta, siis ta tuleb minu lehe peale ja see suunab ta automaatselt Belgia edasimüüja lehele, on edaspidi lubatud või ei ole?

12:12 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson
See, kas klient on nõus asukohapõhist lehekülge kasutama, peab olema kliendi õigus. Automaatne suunamine ei tohi talt ära võtta võimalust jääda esialgse lehekülje peale oma ostu tegema. Täpselt nii ongi Euroopas olnud, et väga sageli suunatakse sind mingi riigi leheküljele, mille kaubavalik ei ole sama, mis on olnud kaupluse kodumaises valikus.

12:13 Aseesimees Kalle Laanet
Proua minister, teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Kutsun kõnetooli majanduskomisjoni ettekandja Tarmo Kruusimäe.

12:13 Tarmo Kruusimäe
Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Eelmise nädala esmaspäeva alustas majanduskomisjon töiselt ning olles kuulanud ära ministri ja ka ministri nõunikud, tegi kolm otsust. Esiteks, saata eelnõu päevakorda tänaseks, selle poolt olid Arto Aas, Toomas Kivimägi, Tarmo Kruusimäe, Jaanus Marrandi, Kristen Michal, Raivo Põldaru, Erki Savisaar, Sven Sester ja Märt Sults ehk oli konsensus. Teiseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, ka selle poolt olid kõik. Kolmas ettepanek oli muudatusettepanekute esitamise tähtaja kohta, et see on 2. oktoobril kell 17.00, ka see oli konsensuslik otsus. Omalt poolt loodan, et te toetate eelnõu. Aitäh!

12:14 Aseesimees Kalle Laanet
Hea ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole.

12:14 Tarmo Kruusimäe
See on hea, et rohkem ei ole.

12:14 Aseesimees Kalle Laanet

Nii. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 661 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Täpsustan, et muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 2. oktoobril kell 17.15, mitte kell 17.00. Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

---

3. 12:14 Tulumaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu (648 SE) esimene lugemine

12:14 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde. Maaelukomisjoni algatatud tulumaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu 648 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli maaelukomisjoni esimehe Aivar Koka!

12:14 Aivar Kokk
Hea juhataja! Head kolleegid! Tasuta ühistranspordi kehtestamine on kaasa toonud vajaduse teha muudatusi, sest ühistranspordis on jätkuvalt probleemiks ebasobiv liinivõrk ning väljumisajad, mis annavad töötajatele ainult piiratud võimalusi liikuda sobival ajal vajalikku sihtkohta. Tulumaksuseaduse muutmise eesmärk on vabastada erisoodustusmaksust ettevõtete kulutused, mis on tehtud töötaja töökoha ja kodu vahelisel liikumisel ühistranspordikulude katmiseks.
Eestis on kolm bussitranspordikorraldajat. On kommertsliinid, mida riik ei doteeri, on omavalitsuste doteeritavad liinid, näiteks õpilaste veoks, ja on avalikud liinid, mida doteerib riik. Nende viimaste puhul rakendatakse 11 maakonnas alates k.a 1. juulist tasuta ühistransporditeenuse pakkumist. Samas kehtivad ebavõrdsed tingimused ettevõtjatele, kes kompenseerivad oma töötajate bussipileteid kommertsliinidel tööle ja koju sõiduks.
Hetkel kehtib tulumaksuseadusest tulenev regulatsioon, mille kohaselt loetakse tööl käimisega seotud transpordikulude hüvitamist erisoodustuseks, välja arvatud erisused. Näiteks ei maksustata erisoodustusena tööandja kulutusi töölepingu alusel töötava töötaja transpordiks elu- ja töökoha vahel, kui töötaja elukoht asub vähemalt 50 kilomeetri kaugusel töökohast või kui tööandja korraldab transpordi sõidukiga, millel on vähemalt kaheksa istekohta, või bussiga liiklusseaduse tähenduses. Kõigil ülejäänud puhkudel kuulub see maksustamisele.
Me peame vältima olukordi, kus avalikul liinil saab tööle ja koju sõita tasuta, aga kommertsliiniga sõites tuleb osta pilet ja kui ettevõtja soovib seda kompenseerida, tuleb tasuda ka erisoodustusmaks. Olukorras, kus riik püüab ühistranspordi eeliskasutamist soodustada ja pakub nn tasuta ühistransporditeenust, ei ole mõistlik jätkata olemuslikult täpselt sama otstarvet täitva teenuse maksustamist erisoodustusmaksuga. Ühistransport peaks olema korraldatud kõigis maakondades terviklikult, haarates kõiki asjaosalisi ning lõhkumata hästi toimivaid kommertsliine ja luues seadusliku aluse, et ettevõtjad saaksid ilma erisoodustusmaksuta tasuda töötajate tööle ja koju sõidu kulud, sõltumata bussitranspordi korraldajast. Kaudselt toetaks eelnõuga tehtav muudatus ka kommertsliinide töö jätkumist ja olemasoleva liinivõrgu toimimist. Ühesõnaga, ettevõtjaid ja töötajaid ei tohi jätta ebasoodsasse olukorda. Aitäh!

12:17 Aseesimees Kalle Laanet
Teile on ka küsimusi. Toomas Kivimägi, palun!

12:18 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud ettekandja! Paraku peame selle eelnõu tutvustust kuulates ja seletuskirja lugedes tõdema, et tasuta ühistranspordile on tulnud juurde veel üks täiendav hinnalipik, täiendav arve. See on 7 miljonit eurot, juhul kui me selle eelnõu heaks kiidame. Te ise just nagu rõhutasite, et tulenevalt ennekõike tasuta ühistranspordist on selline ebavõrdne konkurents tekkinud. Kui sõita kommertsliiniga, siis sellisel juhul tuleb n-ö tänase päeva seisuga tasuda erisoodustusmaksu, see läheb erisoodustusmaksu alla. Kui tasuta ühistranspordi ideed esitleti, siis oli see väidetavalt nagu võluvits, mis pidi kõik probleemid maal ära lahendama. Nüüd selgub, et tegelikult see liinivõrk ei ole ikkagi nii täiuslik, millele me oleme kogu aeg ka vihjanud, see ei kata tegelikku vajadust. Selle asemel, et on tasuta, oleks pigem võinud parandada liinivõrku. Kas te ei leia, et see läheb päeva lõpuks

maksumaksjale ikkagi väga kalliks maksma? Nii-öelda tasuta ühistranspordi summa on järgmisel aastal juba 20 miljonit, nüüd tuleb 7 miljonit otsa. Kas seda ei ole palju?

12:19 Aivar Kokk

Aitäh, Toomas, hea küsimuse eest! Kõigepealt pean täpsustama, et 7 miljonit, mis siin kirjas on, on viisakalt öeldes täielik jama. Tegelikkuses Rahandusministeerium ei tea, kui suur see summa on. Ta võttis lihtsalt kogu erisoodustusmaksu summa ja pani siia kirja 7 miljonit. See suurusjärk spetsialistide arvates on 30 000, 40 000, 50 000 või 60 000 eurot, mitte 7 miljonit. See on vastuse esimene pool. Teiseks, mis on oluline? Oluline on see, et ma saaksin sellel ajal, kui ma soovin, punktist A punkti B. Täna pakutakse kolme võimalust. On ühistransport ja riigi doteeritav avalik transport, kuid me ei tohiks lõhkuda ära toimivaid kommertsliine. Praegu on seaduse tõttu rumal olukord. Kui ma tahan sõita, ma ei tea, Tartust Ülenurme ja see on kommertsliin, ning kui ma pileti ettevõtjale viin, siis ettevõtja maksab erisoodustusmaksu. Kui ettevõtja paneb kommertsliini kõrvale käima oma bussi ehk kaheksakohalise mahtuniversaali, siis ta ei pea seda maksma. Lihtsalt sel hetkel, kui mõni aasta tagasi tehti seadusesse muudatus ja loodi ettevõtjale võimalus 50 kilomeetri kauguselt töötajaid tuua, siis ei mõeldud sellele ega teatud, et tuleb tasuta ühistransport. Nüüd on selline olukord, et sina, Toomas, lähed tööle ühistranspordiga, avaliku transpordiga, see on tasuta, kuid mina tulen sealsamas kõrval kommertsliiniga, sest minu bussipeatuses avaliku liini peatust ei ole, ja maksan ise kinni pileti ning kui ettevõtja tahaks seda kompenseerida, siis ta maksaks selle pealt erisoodustusmaksu. Seda ebavõrdsust ei tohiks olla. Ma rõhutan, et oluline on ka see, et jääksid alles kommertsliinid. Me vaatame naabreid lätlasi ja me näeme, mis on seal juhtunud pärast seda, kui riik on kõik enda kätte võtnud. See tähendab seda, et kommertsliini ei saa kõrvale tekkida.
Sellel asjal on kaks poolt. Üks on see, et meile on oluline, et meie inimesed saaksid õigel ajal tööle ja töölt koju. Kui on antud võimalus, et kuskil saab keegi tasuta, siis teiselt poolt ei tohiks see sõit kuidagi olla erisoodustusmaksuga maksustatud. Selles seaduses on selgelt antud see võimalus kõigile bussiliinidele ja kõigile rongiliinidele. Komisjonis küsiti, kas taksod on ka seal hulgas. On selge, et taksod on siit välja võetud, nii on ka seletuskirjas selgelt öeldud. Muidu järgmisel päeval toovad kõik oma taksoarved, kõik eraautod muutuvad taksodeks ning tööle ja koju sõitmine oleks juba taksoteenus. See on see küsimus, mis on üleval olnud.

12:21 Aseesimees Kalle Laanet

Monika Haukanõmm, palun!

12:21 Monika Haukanõmm

Suur tänu! Aitäh ettekandjale! Esialgu plaanisingi küsida selle 7 miljoni euro kohta. See tundub nagu uskumatu. Te juba ka nimetasite, et see on totaalselt ülehinnatud ja ilmselt on õige ainult pool miljonit. Ma saan aru, et selle eelnõu eesmärk on tööandjaid erisoodustusmaksust vabastada. Kui palju neid tööandjaid siis on, kui paljusid inimesi see võiks puudutada? See on küsimuse üks pool.
Aga teisalt, te oma ettekandes rõhutasite korduvalt, et tahetakse saavutada seda, et kommertsliinid jääksid siiski ka püsima. Kumb on siis rohkem eelnõu eesmärk: kas toetada tööandjaid, kes ei peaks maksma erisoodustusmaksu, või on see eelnõu kaudselt ikkagi ette nähtud kommertsliinide tegevuse toetuseks? Kas need on otseselt seotud ja kuidas?

12:22 Aivar Kokk

Aitäh, Monika, väga hea küsimuse eest! Jah, need on otseselt seotud. Ma veel kord rõhutan: oluline on, et meil oleks bussiliinid, sõltumata sellest, milline vorm seal taga on või kes on omanik või maksja. Ühelt poolt ei ole töötajaid ettevõttesse täna lihtne saada. Kui on olemas kommertsliin, millega on võimalik sõita tööle ja koju, ja samas kõrval on tasuta liin, siis on selge, et me ei tohiks eristada ühte transpordiliiki teisest, et ühel oleks erisoodustusmaks ja teisel ei oleks. Teine pool on see, et kui kevadel oli laua peal see tasuta ühistranspordi lugu, siis meie komisjon kolmel-neljal korral kutsus kõik osapooled laua taha ja ka kommertsvedajad tulid oma murede ja rõõmudega. Mul on hea meel, et neljast teemast me oleme kaks ära lahendanud ja kolmas on nüüd siin laua peal. Ka see on oluline, et kui täna kommertsliin toimib, et me siis ei lõhuks seda hästi toimivat liini. See on üks võimalus, see, et inimesed seda kasutaksid, sest kui sa erisoodustusmaksu pead maksma nii- või naapidi, siis ühel päeval makstakse seda isikliku autoga sõitmise, mitte sellelsamal liinil sõitmise eest. Aga meie arusaam on

olnud see, et võiks olla vähem erasõidukitega sõitmist ja rohkem ühistranspordiga sõitmist, et ka keskkond oleks paremini hoitud.

12:24 Aseesimees Kalle Laanet
Toomas Kivimägi, palun!

12:24 Toomas Kivimägi
Aitäh, härra juhataja! Väga lugupeetud ettekandja! Ma olen sinu kaitsekõnega kommertsliinidele sada protsenti nõus. See on maksumaksjatele sada korda kasulikum, sellepärast et kommertsliinidele ei maksta maksumaksja raha üldse peale, avalikud liiniveod on aga paljuski n-ö riigi kulurea peal. Samas ei kuulnud ma kahjuks sinu samasugust kaitsekõnet siis, kui rakendati tasuta ühistransporti. See on andnud mitu korda suurema löögi kommertsliinidele, kui on võimalikud negatiivsed tagajärjed, juhul kui me seda eelnõu vastu ei võta. Aga see selleks.
Küll pean ma möönma, et tegemist on seadusandja enneolematu eksitamisega. Tõepoolest, seaduseelnõus on kirjas, et 7 miljonit on see summa. Ma sain aru, et sa ütlesid, et see kulu võib olla mitte pool miljonit, vaid on 30 000 – 40 000. Sellist eksitamist ei ole ma varem siin saalis kogenud. Igal juhul on siiras palve, et teiseks lugemiseks oleks mingi selge number ka paberil kirjas, et Riigikogu teaks, millise numbriga me peame arvestama. 30 000 ja 7 miljoni vahe on väga-väga suur.

12:25 Aivar Kokk
Aitäh, Toomas, hea küsimuse eest! Ka rahanduskomisjonis küsiti seda numbrit Rahandusministeeriumi ametniku käest. Tuli selge vastus, et täpset numbrit nad ei tea. Siis oligi selgitus, et seal sees on kõik need numbrid, mis täna olemas on. Me ei tea seda mõju, loomulikult, kui palju inimesed sõitma hakkavad. Tasuta ühistranspordiga sõitvaid inimesi on ka palju, eriti Valka piiri peale sõidetakse. On vaja võib-olla ka lisabusse panna. Aga kui hakkab ka rohkem inimesi sõitma, siis riik ei kaota sentigi tulu, sest enne ei oleks ju seda erisoodustusmaksu riigile laekunud. Kui inimesi tuleb juurde, siis ettevõtja saab lihtsalt kompenseerida tööle ja töölt koju sõitu, muud mitte midagi. Seda päris selget numbrit, ma arvan, ei saa rahanduskomisjon ka järgmisel lugemisel sulle öelda. Kas see on 30 000, 50 000 või pool miljonit, seda me keegi, käsi piibli peal, täna ei oska öelda, sest algandmeid ei ole. Aga selge on see, et ükskõik, kellega sa täna suhtled, siis öeldakse, et see suurusjärk ei ole 7 miljonit.

12:26 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

12:27 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Toomas küsis minu küsimuse ära, aga ikkagi ma küsin, et miks sa vaest Toomast ja teisi tulid siia n-ö lollitama. Sinu allkiri on ka ju sellel eelnõul. Kui sa tead, et 7 miljonist pole haisugi, aga ei tea, kui palju seda raha tegelikult on – rahaminister on sinu erakonnakaaslane, eelmine pani ju raskelt puusse, kui ütles, et alkoholiaktsiisi tõusuga me midagi ei kaota, aga no 100 või 200 miljonit läks nagu niuhti –, siis miks sa sellise eelnõuga välja tuled ja paned kirja sellise numbri, mida sa isegi ei usu? Toomas, vaeseke, ja mina ja teised jääme nagu natukene lolliks.

12:27 Aivar Kokk
Hea Peeter, aitäh hea küsimuse eest! Ma soovitan, Peeter, sul mitte ainult küsida, vaid ka eelnõu läbi lugeda ja lugeda ka seletuskirja, kus on kirjas 7 miljonit. Siin on väga selgelt kirjutatud, et Rahandusministeerium on saamata jääva tulu hindamisel lähtunud Statistikaameti andmetest leibkonna kulutuste kohta ühistranspordile jne. See ei ole mitte komisjoni otsus, komisjon peab kulupoolt alati küsima ministeeriumist. Ministeerium on andnud vastuse, kus ta ka väga selgelt selgitab, et see ei ole täpne vastus, vaid see on suurusjärk. Seletuskirja punktist 7 saab selle kohta täpsemalt lugeda.

12:28 Aseesimees Kalle Laanet
Helmut Hallemaa, palun!

12:28 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Hea kolleeg Aivar! Et asi oleks tasakaalus, siis mina püüan kaitsta ühistransporti, mis on tasuta, selle poole pealt, et inimesed on selle kindlasti omaks võtnud. Tegelikult on ühistransporti aastakümneid või vähemalt aastaid doteeritud, nii et ega midagi väga revolutsioonilist ei ole toimunud. Aga mulle jäi siin kõrvu liinivõrgu arendamine. Tegelikult saavad ühistranspordikeskused sel aastal liinivõrgu arendamiseks 3,3 miljonit, järgmisel aastal 7 miljonit ja sama summa ehk 3,3 oli ka viimase kümne aasta jooksul. Ma küsin su käest hoopis niimoodi. Mõlemad on head asjad – see, mida sa praegu teed, on väga hea asi kindlasti –, aga kas meil on õige üldse niimoodi vastandada, kommertsliin *versus* tasuta ühistransport, mis on maakonnasisene ja mis on maakondade jaoks väga oluline.

12:29 Aivar Kokk

Aitäh! Kõigepealt, see seadus ei vastandagi, see loob võrdsed võimalused ja tingimused. Mul on hea siin öelda ka Toomasele, et kui ta vaatab minu käitumist hääletamistel, siis ta näeb, et ma tasuta ühistranspordi poolt ei hääletanud. Sa võiksid stenogrammi vaadata. Me teame, mis seis on. Täpselt nii ongi, et kellele meeldib üks ja kellele teine asi, ega selle üle ei saagi vaielda. Poliitilised lubadused ja arusaamad ongi sellised. Mina ei saa öelda, et üks on halvem või parem, kas kellelegi meeldib või ei. Kui midagi tasuta saab, siis ma tahan teada, kes on see inimene, kes ei taha seda saada. Ainus, mis on Eesti riigile ja inimestele oluline, on see, et oleks korralik ühistransport, et oleks võimalik sõita erinevatesse kohtadesse, erinevatesse piirkondadesse just sellel ajal, kui inimesed tahavad sõita. Sinna on veel pikk tee.
Mina tean sellest ajast, kui ma olin maavanem, et igal aastal sai – siis olid küll veel kroonid, eks, Toomas, kui me maavanemad olime – Jõgevamaa miljoni ja natuke peale liinivõrgu parandamiseks raha juurde. See on läbi aastate nii olnud, ei ole nii, et see aasta on rohkem kui eelmisel aastal. Lihtsalt numbrid on teised, nüüd on kroonide asemel eurod ja kulunumbrid on ka teised. Nii et täna vaieldakse ühistranspordi üle kohtus, kas on see hea või mitte. Ma arvan, et me ei peaks siin saalis seda tegema. See rong on läinud, eks kohus otsustab, kas me peame selle teema juurde siin saalis tagasi tulema või mitte.

12:31 Aseesimees Kalle Laanet

Krista Aru, palun!

12:31 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud maaelukomisjoni esimees! See seaduseelnõu on kindlasti vajalik ning tööandjatele ja kaubandus-tööstuskoja liikmetele meeldib see ka väga. Aga kas teie maaelukomisjoni esimehena arvate, et sellele seaduseelnõule peaks ka järg tulema? Kas te töötate selle nimel, et lähikuudel veelgi tööandjate maksukoormust kergendada?

12:31 Aivar Kokk

Aitäh, Krista! Sa peaksid oma küsimust täpsustama. Kas sa mõtled selle valdkonna maksusoodustusi üleüldiselt? Meie komisjon on võtnud endale südameasjaks maaelu ja üks oluline punkt on kindlasti ühistransport. Me peame siin Riigikogus vaatama, et Eesti inimestel oleks hea Eesti riigis elada. Me peame vaatama, et sõltumata sellest, millises piirkonnas ettevõtja on oma ettevõtte püsti pannud, tal oleksid samad tingimused siin, seal ja kolmandas kohas. Tallinnas on kõigil Tallinna linna kodanikel tasuta transport, maal ei ole seda võimalust, seal on ka kommertsliinid. Me peaksime looma nii palju kui vähegi võimalik võrdseid tingimusi ettevõtluse arendamiseks ja samas ka meie inimestele võrdseid tingimusi tööle minekul ja sealt koju tulekul.

12:32 Aseesimees Kalle Laanet

Austatud maaelukomisjoni esimees Aivar Kokk, teile rohkem küsimusi ei ole. Palun kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Mihhail Stalnuhhini.

12:32 Mihhail Stalnuhhin

Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda päevakorrapunkti oma korralisel istungil 10. septembril. Kohal oli 10 komisjoni liiget, puudus 1. Eelnõu tutvustas algatajate nimel

maaelukomisjoni esimees härra Aivar Kokk. Kohal oli ka Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialist Inger Greenbaum.
Aivar rääkis meil komisjonis praktiliselt sama juttu nagu siin sissejuhatust tehes. Valitsuse esindaja proua Greenbaum teatas, et valitsus toetab seda eelnõu, noh, märkustega. Kui pärast tekib soovi, siis ma nendest märkustest räägin ka. Siis tekkis komisjonis arutelu. Räägiti sellest, seda oli muidugi väga meeldiv kuulda – see oli repliik, mitte küsimus –, et see eelnõu pidavat rikkuma meie ühtset maksuruumi. Sellist komplimenti saab ikka harva kuulda, et ta on ühtne. Nii, siis oli juttu sellest – see oli ka repliik –, et see võib tekitada pretsedendi, mille alusel tekib teistel protsessiosalistel võimalus nõuda mingit järeleandmist. Oli küsimus selle kohta, et kui tööandja laseb käiku bussi, umbes nagu koolibussi, kas siis kehtib erisoodustusmaks. Tehti selgeks see, mis on seaduses kirjas, et kui on tegemist bussiga seaduse tähenduses või see on auto, kus on vähemalt kaheksa istekohta, siis sellist erisoodustusmaksu nõuet ei tekigi.
Viimane teema, mida arutati, oli seoses kohvikute ja restoranidega. Need lõpetavad töö hilja ja töötajad lähevad kodudesse laiali siis, kui ühistransport enam ei tööta. Kas see eelnõu puudutab ka taksosid? Vastus oli, et taksosid see muidugi ei puuduta. Minu arvates on vastus juba selle eelnõu tekstis, kus on juttu ühistranspordist ja piletihinnast. Ühistransport ja piletihind, see tähendab ennekõike bussi.
Ma tahaks kommenteerida seda, mis siin eelneva sõnavõtu ajal kõlas. Kulutused.
Rahandusministeerium ei leidnud muud võimalust ning nad võtsid kõigi Eesti leibkondade tööle ja töölt sõidu transpordikulutused. Summaarselt teeb see 11 miljonit järgmisel aastal, väidetavasti pidi see nii olema. Kui absoluutselt kõik maksavad erisoodustusmaksu, siis see summa teeb kokku 7 miljonit. Esiteks te saate muidugi aru, et mitte kõik ei maksa, ma ütleksin, et vähemalt kolm neljandikku ei hakka sellega tegelema. Teiseks, leibkondade ja ühistranspordiga seoses jäi arusaamatuks – seda me veel täpsustame kahe lugemise vahel –, kas tegemist oli ka taksodega.
Teiseks, siin saalis mainiti aktsiiside tõttu saamata jäänud sissetulekut. Üks kolleeg nimetas, et seda oli 200 või 100 miljonit eurot. Iseenesest on juba see, et ei tehta vahet 100 ja 200 miljonil eurol, naljakas. Aga siiski, eile rahanduskomisjonis kuulati suveprognoosi, vastavalt millele meie kaod sellel aastal saamata jäänud alkoholiaktsiisi tõttu moodustavad 48 miljonit eurot. See on väga tõsine summa, sellest on väga kahju, aga see siiski ei ole 100 miljonit, rääkimata 200 miljonist.
Nii. Arutelu lõpus võeti konsensuslikult (kõik kohalolijad toetasid) vastu neli otsust: määrata komisjoni ettekandjaks teie ees esineja, teha juhatusele ettepanek panna see eelnõu päevakorda täna, 18. septembril, muudatusettepanekute esitamiseks jätta kümme päeva ehk tähtaeg on 2. oktoobril kell 17.15 ja esimene lugemine lõpetada. Aitäh!

12:37 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Monika Haukanõmm, palun!

12:38 Monika Haukanõmm
Aitäh! Suur tänu! Palun, kas te ikkagi selgitaksite või annaksite ülevaate, millised olid Vabariigi Valitsuse kommentaarid? Te ütlesite, et Vabariigi Valitsus toetas, aga märkustega. Millised need märkused siis olid, millega nad nõus olid ja millega mitte?

12:38 Mihhail Stalnuhhin
Vabariigi Valitsus ei olnud nõus sellega, et tekib soov sama süsteem käivitada sellise transpordiliigi jaoks nagu näiteks taksod. Igal juhul on mul siin – EMS-is on see muidugi kättesaadav – Toomas Tõniste allakirjutatud kiri. Kui ma lõpetan, siis ma annan selle teile.

12:38 Aseesimees Kalle Laanet
Härra Stalnuhhin, teile rohkem küsimusi ei ole. Nii, esimesel lugemisel esineb kõnega Inara Luigas.

12:39 Inara Luigas
Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Tahan meelde tuletada, et sarnase seaduseelnõu esitas Sotsiaaldemokraatlik Erakond juba kümme aastat tagasi, küll mitte täpselt samasuguse, aga siiski seda teemat puudutava seaduseelnõu. Rõhuasetus oli sama: need kulud, mis tekivad töölkäijal tööle minemisel ja töölt tulemisel, võiks tööandja kompenseerida ja selle eest mitte maksu maksta. Samuti oli

teine eesmärk, et kõik, kes natukenegi võivad kasutada ühistransporti, seda teeksid, sest see oleks ka keskkonnasõbralik eluviis.
Mõni asi võtabki siin maailmas rohkem aega, aga nüüd oleme taas jõudnud selle punkti juurde. Hetkel ongi olukord meie riigis selline, et paljudel on võimalus kasutada tasuta ühistransporti. Maal elavad inimesed on selle äärmiselt kenasti vastu võtnud. Kui me siin päris pessimistlikult suhtusime sellesse, kuidas see tasuta ühistranspordi korraldus siiski hakkab toimima, kuidas inimesed selle vastu võtavad ja kas jätkub sõitjaid, siis tegelik olukord on ju praegu selline, et maakonnaliinidel ei mahu sõitjad bussidesse ära. Pigem on fookus sellel, et bussid peaksid olema puhtad ja kõik sõitjad, kes kasutavad tasuta ühistransporti, peaksid ka bussidesse ära mahtuma.
Täna kõlas siit saalist kriitikat, et pigem tuleks keskenduda sõiduliinidele ja arendada liinivõrku. Ma käisin kõikidel nendel koosolekutel, mis haakusid tasuta ühistranspordiga. Uskuge, majandusministeerium ise tunnistas, et liinivõrkude analüüsi pole Eesti riigis senini tehtud. Nii et see on täpselt samuti selline tulevikku suunatud tegevus, et arvestatakse sõitjate vajadusi ja korrastatakse liinivõrke.
Mis puudutab maksusüsteemi olukorda, siis sel juhul, kui töötaja teeb tööle minekuks sõidu oma isikliku sõiduautoga, siis tööandja kompenseerib teatud ulatuses talle selle kulu. Kui inimene kasutab tasuta ühistransporti, siis tegelikult ei teki kulutusi kummalgi poolel, ei töölkäijal ega ka tööandjal, sest teatud kulud katab ju riik. Selle seaduseelnõuga soovitaksegi tööandja kulutusi vähendada ehk kui töötaja kasutab teatud puhkudel kommertsliine ja teeb selleks kulutusi, siis tööandja kompenseerib talle selle, kuid samas ei pea tööandja enam erisoodustusmaksu maksma.
Ma täiesti ehmatusega lugesin täna Reformierakonna pääliku Kaja Kallase arvamust, et tasuta ühistransport on Eesti riigis täiesti tarbetu raha raiskamine. Sellist juttu võib küll ajada inimene, kes elab ainult oma mullis, kellel pole mitte mingisugust nägemust olukorrast maal, sellest, kuidas elatakse, kuidas tööl käiakse ja mis vajadused seal on.
Minu arvates on kogu sellel teemal kaks hästi olulist aspekti. Kõikide nende seaduseelnõudega ja ka sellega leevendatakse nii tööjõupuudust kui ka tööpuudust. Need inimesed, kellel ei ole tööd, võtavad suuremaid riske, minnes kaugemale tööle, teades, et tööandja kompenseerib neile need kulutused. Samuti on tööandjatel suurem võimalus pakkuda tööd ka kaugemal elavatele inimestele. Sotsiaaldemokraatlik Erakond toetab seda seaduseelnõu. Aitäh!

12:43 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh! Mihhail Stalnuhhin, palun!

12:43 Mihhail Stalnuhhin
Lugupeetud kolleegid! Komisjonis toetas seda eelnõu konsensuslikult kogu koosseis, nii et tekib küsimus, kas on ikka vaja siin veel rääkida või ei ole. Sellegipoolest, see, millest Inara rääkis, eks ju, et tasuta ühistransporti pole vaja, nagu räägib meie austatud kolleegide väljapaistev esindaja proua Kallas, paneb mõtlema. Ma olen mitu korda siin korranud Jerzy Leci üht suurepärast mõtet: ka minuti pikkus sõltub sellest, kummal pool tualetiust sa oled. Kui sa ei kasuta ühistransporti, siis sulle ei tule pähe mõtet, et tasuta ühistransporti oleks vaja ja et on üldse olemas selliseid inimesi, kellel see võimalus on. Kui sa seda pooldad, siis sa hakkad mõtlema, kas tasuta ühistransport tekib sellepärast, et Tallinn elab nii hästi ja ta on nii rikas, et ta saab endale seda lubada, või Tallinn elabki nii hästi, Tallinn ongi nii rikas sellepärast, et Tallinnas kasutatakse kõiki meetmeid, selleks et kergendada nii ettevõtjate kui ka töötajate koormust.
Nii et mina näen selles eelnõus väljaspool Tallinna asuva Eesti – no kuidas seda ikka nimetada? –, provintsi võimaluste suurendamist. Me teeme midagi säärast, mis on juba riigi teatud osas kasutusel. Me anname suuremad võimalused tööandjale. Me anname võimaluse luua tänu sellele võib-olla töökohti, kuidagi parandada töökeskkonda. Nii et see on väga kasulik, väga kasulik eelnõu. Üksainus miinus on see, et me tõesti ei oska täpselt välja arvutada neid kulutusi, mis on selle seaduse vastuvõtmisega seotud. Me üritame muidugi komisjonis seda teha, aga hetkel Eesti Keskerakonna fraktsioon toetab seda eelnõu ja arvab, et ka saalil on mõtet seda teha. Aitäh!

12:45 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh! Rohkem kõnesoovijaid ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 648 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 648 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 2. oktoobri kell 17.15.

---

4. 12:46 Sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu (649 SE) esimene lugemine

12:46 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde. Sotsiaalkomisjoni algatatud sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 649 esimene lugemine. Ettekandja on sotsiaalkomisjoni esimees Helmen Kütt.

12:46 Helmen Kütt
Austatud eesistuja! Lugupeetud ametikaaslased! Mul on väga hea meel tutvustada teile sotsiaalkomisjoni algatatud seaduseelnõu, mis on sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu 649.
Veidi võib-olla mälu värskendamiseks. 2017. aasta oktoobris pöördus õiguskantsler Riigikogu poole ettepanekuga viia sotsiaalhoolekande seaduse § 47 lõige 3 põhiseadusega kooskõlla. Õiguskantsleri hinnangul ei ole põhiseadusega kooskõlas see osa sotsiaalhoolekande seaduse § 47 lõikest 3, mis ei võimalda hoolekandeasutuses viibival isikul riigi toel hankida vajalikke abivahendeid, seades ta erinevasse ja ebavõrdsesse olukorda võrreldes kodus elava abivajajaga. Sotsiaalkomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut oma istungil 27. oktoobril 2017 ja komisjon nõustus selle ettepanekuga. Arutelu jätkati ka 6. novembril 2017. Riigikogu täiskogu toetas õiguskantsleri ettepanekut 14. novembril 2017. Nimelt hääletas selle poolt 78 rahvasaadikut, vastuolijaid ega erapooletuks jäänuid ei olnud. Kuna Riigikogu toetas õiguskantsleri ettepanekut, siis Riigikogu esimees tegi sotsiaalkomisjonile ülesandeks algatada eelnõu sotsiaalhoolekande seaduse § 47 lõike 3 põhiseadusega kooskõlla viimiseks. Sotsiaalkomisjon on eelnõu algatamist arutanud mitmel oma istungil, koostöös Sotsiaalministeeriumi, õiguskantsleri ja hoolekandeasutuste esindajatega, ja 31. mai istungil otsustas algatada sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu. Edasi arutelud jätkusid.
Võib-olla ainult nii palju ma veel täpsustan, et viimane arutelu, kus tehti ka menetluslikud otsused, toimus meil 10. septembril, aga võib-olla oleks hea meelde tuletada ka seda, mis on siis selle seaduse eesmärk. See on väga lihtne: tagada abivahendite ostmisel või üürimisel riigi osaluse kompenseerimine hoolekandeasutuses viibivale inimesele võrdselt kodus elava inimesega. Muidugi oleks komisjon soovinud, et see oleks saanud toimuda juba varem ehk näiteks 1. juulist 2018, aga tuleb väga tõsiselt vaadata ka rahalisi vahendeid. Kui see seaduseelnõu seaduseks saab, siis muudatus jõustub 1. jaanuaril 2019.
Vahepeal on eelarvestrateegia aruteludes leitud ka lisavahendeid ja see lubadus või võimalus on kaetud rahaliste vahenditega. Rakendamine varasemalt, nii nagu ma tõin ka näitena, 1. juulil 2018, oleks tekitanud käesoleva aasta eelarvesse ligi 750 000 euro suuruse puudujäägi. Võttes arvesse, et kogu abivahenditeenuse kuu keskmine müügi ja üüri kompenseerimise kulu on 720 000 eurot, oleks 750 000 euro suurune puudujääk tähendanud seda, et abivahendite kompenseerimine oleks peatatud kõigil õigustatud isikutel ja kõikide loetletud abivahendite puhul näiteks aasta viimasel kuul. Või oleks alternatiivina suletud eelarveliselt samaväärses summas laiendatud ring ISO-koode, näiteks mähkmete kood, alates 1. juulist, mis ei oleks olnud mõistlik ega õige. Selle tõttu tegid Sotsiaalministeeriumi, sotsiaalkomisjoni ja Õiguskantsleri Kantselei ametnikud koostööd ning võeti aluseks ka riigieelarve läbirääkimiste tulemused. Kui me koos eelnõu seaduseks muudame, seda hääletame ja toetame, siis 1. jaanuarist 2019 on seni kehtinud ebavõrdsus kaotatud.
Eelnõu materjalide ja seletuskirja juures on kaks tabelit. Need on nn eelnõu seletuskirja lisad. On kolmeleheline tabel, kus on kirjas riigi poolt soodustuse saamine, ja üheleheline tabel, tabel nr 2, kus on kirjas, mida tagatakse asutuses teenuse sees. Kindlasti ei ole peale selle seaduse jõustumist võimalik avada ühtegi hooldekodu nii, et on ainult tühi tuba ning inimene tuleb oma voodi, tooli, mähkmete ja kõigega. See ei ole mõeldav. Võrdne kohtlemine on tagatud.
10. septembril k.a tegi sotsiaalkomisjon järgmised menetluslikud otsused. Meil oli ettepanek saata

eelnõu täiskogu päevakorda 18. septembriks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva, s.o 2. oktoober kell 17.15, ja määrata ettekandjaks komisjoni esimees Helmen Kütt. Kõik nimetatud otsused langetati konsensuslikult. Aitäh!

12:52 Aseesimees Kalle Laanet
Hea komisjoni esimees, teile on vähemalt üks küsimus. Peeter Ernits, palun!

12:52 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Tuleta meile hakatuseks meelde, mille peale õiguskantsler aasta tagasi selle pöördumise tegi. Kuidas see probleem õiguskantslerini jõudis ja mis oli see konkreetne häda, mille pärast see pöördumine sündis?

12:52 Helmen Kütt
Aitäh! Kindlasti üks nendest põhjustest, tänu millele see sündis – ma ei saa õiguskantsleri eest vastata, võimalik, et oli veel ka teisi pöördumisi –, oli ERR-is "Pealtnägija" saates välja toodud nn Daisy-pleieri probleem. Täpselt sama seadet oleks kodus olev inimene saanud üürida 40–50 euro eest, hooldekodus oli see summa 400–500 eurot. Ma ütlen need summad peast. Ma ei ole ka päris kindel, et see oli ainuke pöördumine. Suur tänu ajakirjandusele selle probleemi tõstatamise ja laiema üldsuse valgustamise eest! Kindlasti oli see ka üks põhjusi, miks õiguskantsler selle probleemiga Riigikogu poole pöördus, aga ma ei välista, et oli ka eelnevaid pöördumisi. Õigem oleks olnud küsida seda õiguskantslerilt tänase ettekande raames, aga see on minu praegune vastus, niipalju ma oskan kommenteerida.

12:53 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

12:53 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud sotsiaalkomisjoni esimees! Sotsiaalkomisjon on tubli töö ära teinud, see seaduseelnõu on kindlasti oluline ja vajalik. Kuid selles seaduseelnõus on ka väga täpselt ära määratud, millised abivahendid kuuluvad kompenseerimisele ja millised mitte. Kas ja kuivõrd hoolekandeasutused on ise olnud nende arutelude juures, just nimelt selle vahe tegemisel, et mis kuulub kompenseerimisele ja mis mitte?

12:54 Helmen Kütt
Suur aitäh! Hoolekandeasutuste juhtide nõukogu liikmed olid kaasatud. Meil tuleb ju veel kahe lugemise vahelgi arutelusid ja me kaasame neid kindlasti veel. Aga just nimelt enne algatamist olid nad kaasatud. Kui eelnevalt ei olnud hooldekodudes nagu midagi, siis nagu ma ütlesin, on nüüd kolmel leheküljel tabel. Riigi toel ja soodustusega on nüüd võimalik abivahendeid saada võrdselt kodus elava inimesega ka hooldekodus elaval inimesel. See, et abivahendite loetellu ja nendesse tabelitesse teatud abivahendid aastate jooksul lisanduvad või ka osa abivahendeid sealt kaovad, sest tulevad paremad ja abivahendeid asendatakse, on tavaline protsess. See on Sotsiaalministeeriumi töö ja need nimekirjad tegelikult kinnitatakse alati lisamäärusega. Nii et selles mõttes see lisa, mis on siin kahel lehel juures, on see seis, mida me läheme järgmisest aastast vähemalt taotlema. Põhimõte hakkab olema see, et nimekiri muutub ikkagi täpselt samal printsiibil, et nii nagu kodus, nii ka hooldekodus on võimalik saada riigi toel abivahendeid.

12:55 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, palun!

12:55 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja, aitäh sulle nende asjade läbiviimise eest! Aga tegelikult kehtis selline diskrimineerimine ju aastaid ja see tuli välja täiesti juhuslikult. Kõik need mähkmed, ka punktkirja lugemise vahendid, raamid jne pidi keegi teine kinni maksma, diskrimineerimine kestis. Aga kes need senimaani kinni pidi maksma, selle 1,5 miljonit aastas laias laastus?

12:55 Helmen Kütt
Aitäh küsimuse eest! Kui ma nüüd ausalt ütlen, siis sellist arutelu meil komisjonis ei olnud. Oma isikliku seisukohana ütlen, et aasta-aastalt on muutunud abivahendite hind – kui me räägime poolteisest miljonist –, on laienenud need võimalused ja pikenenud see loetelu, millised abivahendid on olnud kompenseeritavad. Eks seda ole lahendatud erinevalt. Väga paljud hoolekandeasutused olid muretsenud teatud osa nendest loetelus olevatest asjadest ka endale omavahenditeks. Vaatame, mida saab soodustusega osta. Siin loetelus on pesukinnas ja ka vannimüts, on harkkepid ja küünarkargud. Väga paljudes hooldekodudes olid need tegelikult olemas. Aga kahtlemata ei ole see mõistlik, et kui on rohkem inimesi, kes seda abivahendit vajavad, siis mõned nendest istuvad voodiäärel ja ootavad. Teiseks maksid selle kinni omasteta isikute korral omavalitsused ja nende isikute korral, kellel on lapsed ja lapselapsed, maksid hooldekodukoha maksumuse kinni lähedased. Osal juhtudest toetas kindlasti omavalitsus, sest tegelikult mitmed omavalitsused toetavad inimesi hooldekodukoha eest tasumisel. Nii et see on vastus, aga täpselt sellist arutelu meil komisjonis ei olnud.

12:57 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, proua komisjoni esimees! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised, kuna kõnesoovijaid ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 649 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 649 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 2. oktoobri kell 17.15.

---

5. 12:57 Sotsiaalhoolekande seaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu (657 SE) esimene lugemine

12:57 Aseesimees Kalle Laanet
Läheme viienda päevakorrapunkti juurde. Sotsiaalkomisjoni algatatud sotsiaalhoolekande seaduse ja halduskoostöö seaduse muutmise seaduse eelnõu 657 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Tiina Kangro.

12:58 Tiina Kangro
Lugupeetud saadikud! Minul on siis rõõm päeva lõpuks tutvustada veel teist eelnõu, millega muudetakse sotsiaalhoolekande seadust, seekord tehakse seda koos halduskoostöö seaduse muutmisega. See on eelnõu 657, mis on samuti sotsiaalkomisjoni algatatud.
Enne kui komisjon selle algatamise oma 11. juuni koosolekul otsustas, arutasime me seda teemat mitmel korral koos Sotsiaalministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti esindajatega ja selle põhjal langeski otsus võtta need muudatused töösse. Selles eelnõus on väga konkreetsed ja väga selged muudatused, mis peaksid astuma jõusse uue aasta algusest, kui me selle eelnõu lõpuni menetleme, ja mis annaksid paaris plaanis väga konkreetse tulemuse, mis puudutab psüühiliste erivajadustega inimeste teekonda erihoolekandeteenuse saamisel. Erihoolekanne on see sotsiaalteenuse liik, mida riik võimaldab nendele inimestele, kes on kas psüühiliselt haigestunud või kellel on mõni selline eripära, et nad ei saa vähemal või suuremal määral iseseisvalt oma eluga hakkama, kas näiteks intellektipuude või mõnel muul põhjusel tekkinud seisundi tõttu, mis nende iseseisvat toimetulekut takistab.
Ma nimetan neid väga lühidalt, et mitte päeva lõpus saalis suurt sõnavahtu tekitada. Konkreetselt soovitakse selle eelnõuga muuta olukorda, kus psühhiaatrid peavad andma välja formaalseid tõendeid. See on nagu psühhiaatrite vabastamise aktsioon, kui poolnaljaga öelda. Nagu me teame, psühhiaatreid on Eestis üsna vähe. Neid on vähem, kui neid vaja oleks, arvestades seda, kui palju on meie inimestel psüühikahäireid, psüühilisi probleeme, vastavaid haigestumisi. Meil on kehtinud aastaid selline kord, et kui psüühilise erivajadusega inimene hakkab taotlema erihoolekandeteenust, siis ta peab tooma psühhiaatri käest tõendi. Siis psühhiaater kirjutab tema tõendi peale, et ta vajab just nimelt seda erihoolekandeteenust, ta vajab spetsialisti tuge nii ja nii mitu korda nädalas või kuus ja just nimelt sellisel eesmärgil. See on kunagi seadusesse kirjutatud ja on tundunud tol hetkel ilmselt põhjendatud, et ikkagi suur spetsialist, doktor, ütleks, mida inimene peab tegema. Reaalsuses on see näinud välja niiviisi, et see psüühikahäirega inimene – kui ta ei ole iseseisev, siis tema eestkostja, tema perekonnaliige – peab kuidagiviisi saavutama olukorra, et ta pääseb psühhiaatri vastuvõtule. Järjekord

võib olla pool aastat või pikem. Kui on häda käes, siis minnakse tasulise psühhiaatri juurde, kuhu pääseb rutem, selle eest tuleb välja anda 40, 50 või 60 eurot. Tegelikkuses näeb väga sageli see protsess, see tõendi väljaandmine, välja niiviisi, et psühhiaater vangutab pead, ohkab sügavalt ja ütleb, et jälle ma pean tegema seda postikana tööd, öelge siis palun, mida ma siia tõendi peale pean kirjutama.
Miks see niimoodi toimub? Selline arvamus, et kõik erihoolekandeteenust vajavad inimesed peaksid olema pidevalt psühhiaatri patsientideks ja peaksid alatasa psühhiaatri juures käima, ei vasta tõele. Kujutage ette näiteks mõnda inimest, kes on juba lapseeast näiteks sünnitrauma tagajärjel või arenguhäirest tulenevalt olnud abivajaja või mitteiseseisev, olnud häiritud arenguga. Kui ta on käinud näiteks erivajadustega laste koolis, on õppinud lihtsustatud toimetuleku- või hoolduskava alusel, ta on võib-olla täielikult hooldatav, siis on juba kõik selge. Kui tal ei ole akuutseid psüühikahäireid, siis ei ole tal ka põhjust käia niisama lõbu pärast psühhiaatri juures, sest siis tekivadki need formaalsed tõendid. Teine konkreetne asi, mida eelnõu lahendab, on jälle, kujundlikult öelduna, võib-olla selle meie seitsmepealise rehabilitatsioonisüsteemi hüdral ühe pea mahalöömine, järjekordselt ühe väikese peanupukese mahalöömine. See puudutab rehabilitatsiooniplaanide nõudest loobumist sellesama erihoolekandeteenusega seoses. Kõik inimesed, isegi need, kes sotsiaalvaldkonnaga kursis ei ole, on aastate jooksul kuulnud sellest karussellist, sellest, mis on meil toimunud rehabilitatsiooniteenuse halva korralduse tõttu, kui inimesed muudkui käivad rehabilitatsiooniteenuse osutaja juures plaane tegemas. Plaani tegemine tänaste hindadega maksab juba peaaegu 300 eurot. Kui jälle on nõue, et teatud erihoolekandeteenuse saamiseks on inimesel vaja kõigepealt lasta teha reha-plaan, siis reha-teenuse osutaja saab selle eest hulga raha, aga see plaan on tegelikult formaalne. Sotsiaalkindlustusamet on analüüsinud, et 88% selle sihtgrupi rehabilitatsiooniplaanidest ongi tehtud üksnes selleks, et kirjutada sinna, et see inimene vajab erihoolekandeteenust, mis on jälle olnud üks vaheetapp, et seda teenust saama hakata. Selle eelnõuga on plaan võtta maha nii psühhiaatri antava tõendi nõue kui ka reha-plaanide asjatu tegemine, et kaoks riigi raha keerutamine ja inimestel kaoks kohustus nende reha-plaanide koopiatega mööda ilma ringi joosta ja neid igale poole viia. Need kaks asja võetakse maha.
Mis siis asemele tuleb? Asemele tuleb see, et Sotsiaalkindlustusamet, kes juba poolteist aastat tagasi asus üsna jõuliste uuenduste teele ja on tõestanud, vähemalt praeguseks, et neil on pärast neid põhimõttelisi ümberkorraldusi ja uue juhtkonna ametisse asumist varasemast suurem võimekus asjadega hakkama saada, võtab juhtumikorraldajate abil enda peale selle, et nad hakkavad seda infot enda juurde koondama, seda süsteemidest välja võtma. Annaks jumal, et meil infosüsteemid ühel hetkel laitmatult tööle hakkavad. Sellisel juhul tekiks Sotsiaalkindlustusameti juurde juhtumikorraldaja, kes selle inimesega tegeleb. Ta ei nõua täiendavaid tõendeid kes teab kust, vaid tutvub selle inimesega, kohtub temaga, kui on vähegi põhjust, arutab asju võrgustikuga, võtab vastu otsuse, millist teenust on vaja, kus, mismoodi, millise spetsiifika ja eesmärkidega, ja saab selle otsuse kohapeal vormistatud. See oli kõige lühemalt öeldud.
Kaasnevalt on sellel eelnõul veel teine eesmärk või siht. See on ka tulenenud erihoolekandesüsteemi ümberkorraldamisest. See puudutab spetsiifilist küsimust, mida teha, kuidas edaspidi finantseerida nende inimeste hoolekannet, kes on suunatud erihoolekandeteenust saama, st tegelikult erihooldekodusse elama, enne aastat 2001. Teatavasti oli vanadel aegadel kombeks, nagu te kõik teate, et lastekodulapsed, kellel ei olnud tervis päriselt korras, samuti paljud inimesed ka muudel põhjustel, kui nad ei olnud nagu kõlblikud ühiskonnas elama – praegu on tekkinud arusaam, et puudega inimesed siiski elavad ühiskonnas –, suunati erihooldekodusse, mis muutus nende koduks. Sageli olid nad lastekodulapsed. Kuni aastani 2001 märgiti nende elukohaks seesama erihoolekandeasutus valla ehk kohaliku omavalitsuse üksuse täpsusega. Ta oligi nagu sisse kirjutatud sinna hooldekodusse, sellesse valda. Tänapäeval see ju nii ei ole, ka hooldekodus olles elavad inimesed ikkagi seal, kus on nende päris kodu. Nüüd on erihoolekande ümberkorraldamise käigus selgunud, et väga paljud nendest inimestest, kes on aegade hämarusest juba nendes erihooldekodudes elanud – paljud neist on juba eakad, nad on pensionieas, mõned ka ei ole –, ei ole tegelikult nii kehvad midagi, et nad peaksid saama seda riigi poolt kõige kallima hinnaga tasustatavat ööpäevaringset teenust. Kui nendega pisut tegelda, siis võiks neid suunata saama tavalist hooldusteenust tavalises üldhooldekodus, mõningatel juhtudel võiks neid toetada ka mingil muul moel, et nad saaksid endale elukoha ja elaksid seal nende jaoks piisava abiga. Nüüd tekib küsimus, et osale omavalitsustele langeb selline õnn sülle, et mõni suur hooldekodu likvideeritakse. Seal on võib-olla 100 sellist inimest, kelle kohta erihoolekandesüsteem ütleb, et neid ei ole mõtet erihooldekodus hoida, sest nad ei ole õige sihtgrupp, nad on tublimad ja toimetulevamad. Ja

nüüd hakkab kehtima teine seadus, mis ütleb, et kohalik omavalitsus peab oma abivajajad kõik ära majandama. Äkitselt peab näiteks üks vald, kus see hooldekodu likvideeriti ja kus jäi võib-olla 10, 100 või rohkem sellist inimest üle, hakkama nende kulusid kinni maksma kas siis üldhooldekodus või kuskil mujal. Selle jaoks on Sotsiaalkindlustusameti ettepanekul kirjutatud eelnõusse sisse see muudatus, et kui inimene on enne aastat 2001 erihooldekodusse sisse kirjutatud ja ta on seal elanud, aga nüüd leitakse, et ta võiks elada mujal ja saada kohaliku omavalitsuse rahastatud teenust, siis riik maksab selle kulu jätkuvalt kinni, et mitte olla ebaõiglane selle valla vastu.
Kuidas see täpselt käib, selle üle me arutlesime üsna põhjalikult sotsiaalkomisjoni 11. septembri istungil, kui me valmistasime seda eelnõu esimeseks lugemiseks ette. Selle kohta, et psühhiaatritelt võtta ära see formaalne koormus ja ohjeldada reha-plaanide vorpimist, ei olnud kellelgi küsimusi, sellega olid kõik nõus, olles ära kuulanud tausta, asjaolud ja statistika. Aga me arutlesime viimasel koosolekul tõsiselt just selle üle, kuidas tekib see hind, kui palju hakkab riik maksma omavalitsustele selle eest, et omavalitsused hakkavad nende territooriumile sissekirjutatud inimestele pakkuma mingit teist teenust olgu siis üldhooldekodus või muul moel. Sotsiaalkindlustusameti esindaja selgitas meile, kuidas nad on selle kulumudeli välja töötanud. Nad on aluseks võtnud erihoolekandeteenuse hinna ja lisanud sinna komponendipõhiselt igasuguseid hindu, sealt on nad mingi valemiga võtnud välja selle 720 eurot kuus ja järgmise aasta kohta 760. Komisjoni liikmetel tekkis hästi mitmeid lisaküsimusi, et kuidas see hind siiski hakkab reaalsuses olema kooskõlas sellega, missugust teenust see kohalik omavalitsus tegelikult sellele inimesele pakub. Me teame ju, et kohalikes omavalitsustes on üldhooldekodud, mis on väga-väga erineva tasemega ja väga erineva hinnaga – 350 eurost võib-olla rohkem kui 1000 euroni. Kui riik nüüd ütleb, et meie maksame 760 – no seal on ka inimese omaosalus sees –, kas see siis on õiglane ja kas see on otstarbekas?
Teine küsimus, mida me komisjonis arutasime, oli see. Need inimesed jagunevad siiski nagu ükshaaval kohaliku omavalitsuse üldhooldekodude vahel. SKA-l ehk Sotsiaalkindlustusametil on nendele – kui nad on erihoolekandeasutusest tulnud –, sellele sihtgrupile, kes on harjunud teistsuguse teenusega kui üldhooldeteenus, valminud hinnamudel, ta on arvutanud sinna sisse suurema personalivajaduse ja meditsiiniõeteenuse hinnakomponendi ja kõik sellised asjad. Aga kui see inimene läheb kohaliku omavalitsuse üldhooldekodusse, kuidas talle tagatakse see, et on rohkem juhendajaid, tegevusjuhendajaid ja lisaspetsialiste, kui hinnakomponent ütleb, et 50 hoolealuse peale on üks töötaja? Kui selline inimene satub üksinda või kui nad satuvad ka, ütleme, viiekaupa ühte üldhooldekodusse, kuidas siis reaalsuses see raha muutub selleks hoolitsuseks, mida SKA ette näeb?
Me ei saanud päris täpseid vastuseid. Formaalselt käib asi nii, et Sotsiaalkindlustusameti peadirektor kinnitab tulevikus oma käskkirjaga need hinnad ja selle raha liikumise. Aga meile anti vastuseks, et järgmisel nädalal on põhjalikud arutelud Sotsiaalministeeriumis ja Sotsiaalkindlustusametis koos muude asjaosalistega. Nii et me saame edaspidi, pärast esimest lugemist, sellesse põhjalikumalt süveneda.
Ma arvan, et see on sisu kohta minu poolt kõik. Detaile on siin palju, aga võib-olla on kolleegidel huvi küsida.
Ma loen veel ette ametliku osa. Ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda sündis 11. septembril, nagu öeldud. Selleks päevaks määrati 18. september ehk täna. Komisjoni ettepanek oli esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva, s.o 2. oktoober kell 17.15, ja määrata ettekandjaks komisjoni liige Tiina Kangro. Kõik need otsused olid konsensuslikud. Ma annan nüüd vaba voli küsimuste esitamiseks.

13:15 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, hea ettekandja! Kuna meie tänase istungi aeg lõppes 15 minutit tagasi, siis me jätkame arutelu homme kell 14. Aitäh kõigile!

Istungi lõpp kell 13.16.